

**AGENDA
ESCOLAR
EUROPEA**
del medi ambient
i el desenvolupament
2006-2007

G U I A D I D À C T I C A

**Diputació
Barcelona**
xarxa de municipis

**Hi participen
els ajuntaments de:**

Ametlla del Vallès, l'
Artés
Badalona
Bagà
Barcelona
Begues
Bigues i Riells
Bruc, el
Calaf
Caldes de Montbui
Cambrils
Castellbell i el Vilar
Castellví de Rosanes
Centelles
Cornellà de Llobregat
Esparreguera
Esplugues de Llobregat
Gelida
Girona
Granada, la
Granollers
Igualada
Lloret de Mar

Malgrat de Mar
Manresa
Martorell
Masies de Voltregà, les
Masnou, el
Masquefa
Mataró
Moià
Molins de Rei
Montgat
Navàs
Olesa de Montserrat
Paeria de Cervera
Palau-solità i Plegamans
Pallejà
Pineda de Mar
La Pobla de Claramunt
Prat de Llobregat, el
Premià de Dalt
Ripollet
Rubí
Sabadell
Sant Adrià de Besòs
Sant Andreu de la Barca
Sant Boi de Llobregat
Sant Cebrià de Vallalta
Sant Celoni
Sant Cugat del Vallès

Sant Feliu de Llobregat
Sant Joan Despí
Sant Just Desvern
Sant Llorenç d'Hortons
Sant Llorenç Savall
Sant Quirze de Besora
Sant Sadurní d'Anoia
Sant Salvador de Guardiola
Sant Vicenç dels Horts
Santa Coloma de Gramenet
Santa Eulàlia de Ronçana
Santa Margarida de Montbui
Santa Margarida i els Monjos
Santa Maria de Corcó-l'Esquirol
Sitges
Subirats
Terrassa
Tiana
Torelló
Torredembarra
Torroella de Montgrí
Tortosa
Ullastrell
Vic
Viladecans
Vilafranca del Penedès
Vilanova del Camí
Vilanova i la Geltrú

Direcció del projecte: Domènec Cucurull,
Servei del Medi Ambient de la Diputació de Barcelona.

Coordinació del projecte:
Servei del Medi Ambient de la Diputació de Barcelona,
amb la col·laboració del Servei d'Educació
de la Diputació de Barcelona.

Elaboració de continguts i revisió tècnica:
Sibila Vigna, Joan Gratacós i Raquel León
d'IntermónOxfam.

Intermón Oxfam

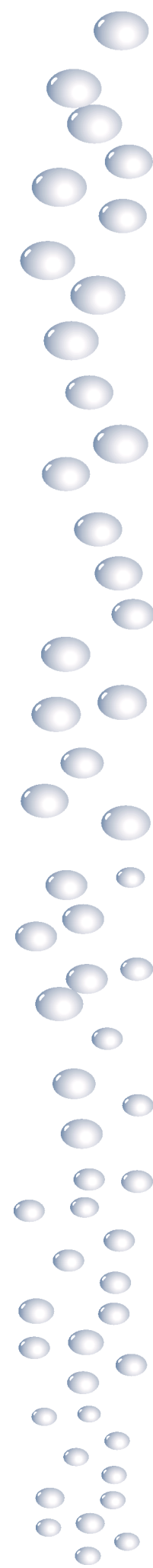
© de les fotografies **Tomàs Abella**
Howard Davis/Oxfam
Rica García
RJ Jim Holmes
Ami Vitale/Oxfam
© del contingut **IntermónOxfam**
© del disseny i les il·lustracions **Jordi Pascual**
© de l'edició **Diputació de Barcelona**

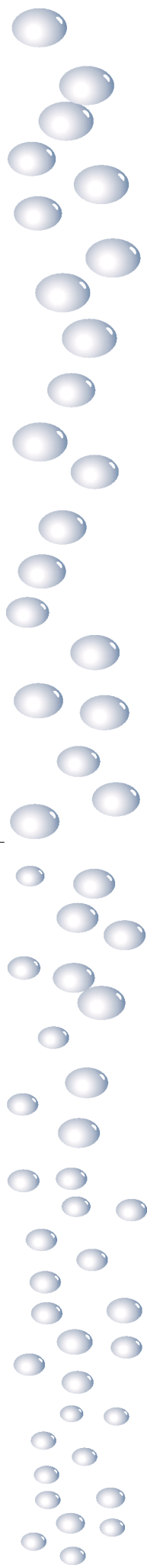
juny de 2006
Producció: Institut d'Edicions
Dipòsit legal: L-xxx-xxx
Imprès en paper ecològic

ÍNDEX

1. Introducció	4
2. Destinatari	5
3. Objectius	6
4. Continguts	7
5. Aplicació didàctica	8
6. Estructura	9
7. Orientacions didàctiques de les activitats	12
8. Diades internacionals	46
9. Propostes d'avaluació de continguts per a l'alumnat	52
10. Models per a la valoració de l'Agenda	53
10.1. Per al professorat	57
10.2. Per a l'alumnat	61
11. Annexos	62
11.1. Glossari	62
11.2. Contactes de les escoles	65

1. Introducció

El material didàctic que teniu a les mans arriba, aquest curs escolar 2006-2007, a la seva cinquena edició. Pretén apropar l'Agenda 21 local i altres documents complementaris¹ a les escoles de secundària de Catalunya, Menorca, Chieti (Itàlia) i Tallinn (Estònia), amb l'objectiu de sensibilitzar l'alumnat en la necessitat d'assolir un desenvolupament humà sostenible i afavorir la seva implicació en processos de transformació social.

Aquesta edició, d'una banda, dóna continuïtat a les agendes anteriors, i de l'altra, proposa alguns canvis que tenen la intenció d'ampliar l'oferta d'activitats (amb les pautes d'aplicació corresponents) que el professorat podrà seleccionar, així com facilitar-ne l'ús per part de professorat i alumnat.

Una de les novetats amb relació a les edicions anteriors és la introducció del concepte de *ciutadania global*, que ajudarà a concretar i operativitzar les reflexions que es facin entorn del desenvolupament sostenible, tenint en compte la doble perspectiva local i global.

Es tracta d'una perspectiva integral que assumeix els elements curriculars de l'educació en valors i de tots aquells continguts que es desenvolupen en els àmbits cognitius, emocionals i ètics de la persona.

L'objectiu és aconseguir una transformació progressiva en els valors, les actituds i els comportaments de l'alumnat, que afavoreixi el respecte i la valoració de la diversitat com a font d'enriquiment humà, la defensa del medi ambient, el consum responsable, el respecte dels drets humans individuals i socials, la igualtat de gènere, la valoració del diàleg com a eina de resolució pacífica de conflictes, la participació, la coresponsabilitat i el compromís en la construcció d'una societat justa, equitativa i solidària.

A més, es pretén avançar en el procés educatiu impulsat per l'Agenda escolar europea fins ara, facilitant una comprensió estructural de les problemàtiques abordades que, sense abandonar les implicacions personals i el context local de l'estudiant, incentivi la formació d'un pensament crític i l'actuació col·lectiva en un context global.

Agenda 21: <http://www.un.org/esa/sustdev/documents/agenda21/spanish/agenda21sptoc.htm> (diversos idiomes)

Carta de la Terra: <http://www.earthcharter.org/> (diversos idiomes)
<http://www.earthcharter.org/files/resources/folleto.pdf>

La Carta d'Aalborg: http://www.diba.es/xarxasost/cat/mate_docu_caal.asp (català)
<http://www.aalborgplus10.dk/default.aspx?m=2&i=307> (altres idiomes)

Els Compromisos d'Aalborg:
http://www.diba.es/xarxasost/cat/AALBORG_Compromisos_cat_def1.pdf (català)
<http://www.aalborgplus10.dk/media/finaldraftaalborgcommitments.pdf> (anglès)

¹ L'Agenda 21 es va aprovar a la Conferència de les Nacions Unides sobre Medi Ambient i Desenvolupament, celebrada a Rio de Janeiro, el Brasil, el juny de 1992. Altres documents són la Carta de la Terra (aprovada a la mateixa Conferència), la Carta d'Aalborg (de la Conferència Europea sobre les Ciutats Sostenibles, celebrada a Aalborg, Dinamarca, el maig de 1994) i el Pla d'Acció de Johannesburg (de la Cimera Mundial de les Nacions Unides sobre Desenvolupament Sostenible, celebrada a Johannesburg, Sud-àfrica, el setembre de 2002).

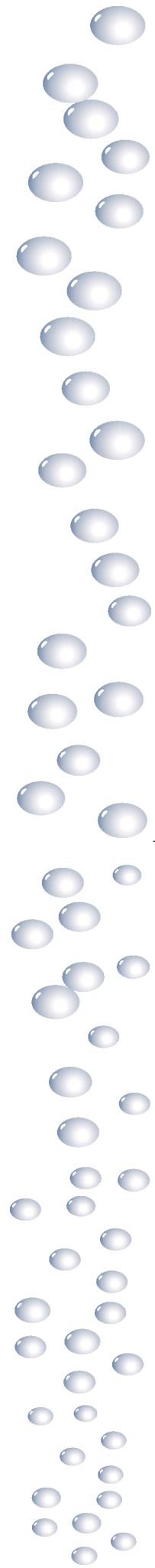

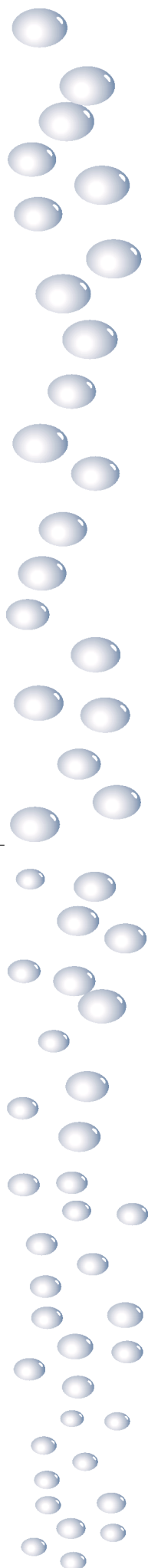
2. Destinataris

El públic destinatari de l'Agenda escolar és l'alumnat de secundària de Catalunya, Menorca, Chieti (Itàlia) i Tallinn (Estònia). L'aplicació didàctica d'aquesta eina pretén introduir els lectors en el concepte de *sostenibilitat* i, alhora, facilitar la incidència de les escoles i el seu alumnat en el teixit social dels municipis on s'insereixi.

Les activitats que es proposen a l'Agenda i a la Guia didàctica tenen en compte la diversitat d'edats que inclou el primer i el segon cicle de l'ensenyament secundari. El professorat haurà de seleccionar quines activitats es poden dur a terme amb l'alumnat de primer cicle i quines amb el de segon cicle. Això dependrà de les circumstàncies concretes dels grups i de les escoles.

Aquesta Guia didàctica va destinada especialment al professorat d'aquests centres educatius de secundària i té per objectiu facilitar l'aprofitament de l'Agenda com a material didàctic a l'aula.

3. Objectius

General

Proporcionar una eina didàctica al professorat i l'alumnat de les escoles de secundària, en el context de l'educació per al desenvolupament i des de la ciutadania global, que faciliti l'anàlisi dels factors socials, econòmics i polítics que provoquen pobresa, deteriorament mediambiental i injustícia social en el món, i alhora afavorir l'exercici de les capacitats propositives i la implicació en accions i pràctiques de ciutadania global, que impulsin un desenvolupament humà i sostenible, tant en les societats del Nord com en les del Sud.

Específics

1. Facilitar el descobriment per part de l'alumnat de factors i agents econòmics, polítics i socials que ajuden a donar raó de les dinàmiques de la societat actual basades en el desenvolupament econòmic,² causant de la pobresa d'amplis sectors de població i diverses formes d'agressió mediambiental.
2. Possibilitar la reflexió crítica i resolutiva de l'alumnat sobre les implicacions individuals i col·lectives dels actes i hàbits de conducta de la ciutadania.
3. Facilitar les competències, les destreses i els valors que generin en l'alumnat actituds ciutadanes democràtiques, inclusores i responsables.
4. Fomentar la participació de l'alumnat en accions propositives (tant en l'àmbit municipal, com estatal, regional i internacional) que contribueixin a redistribuir millor la riquesa i a dur a terme progressivament un desenvolupament humà sostenible.
5. Sensibilitzar i informar sobre el respecte al medi ambient, i conèixer documents relacionats amb la sostenibilitat (Carta d'Aalborg, Agenda 21, etc.).
6. Fomentar l'intercanvi d'informació entre estudiants.
7. Fer conèixer a l'alumnat la seva responsabilitat en la protecció del medi ambient i en un desenvolupament sostenible, més equitatiu i just per a tots els habitants del planeta.

² Entès com a creixement macroeconòmic que no té paral·lel en la millora dels resultats socials.

4. Continguts

Fets, conceptes i sistemes conceptuals

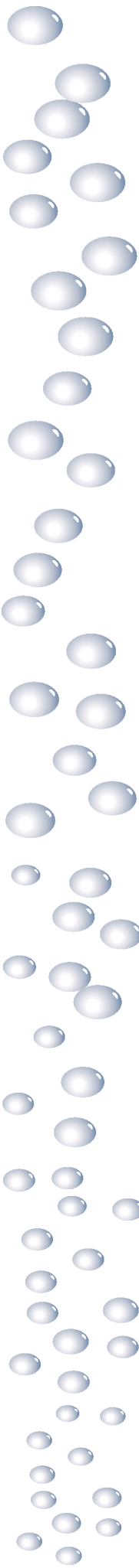
1. El model econòmic actual
2. Conseqüències del model econòmic actual en les persones i el medi ambient
3. Ciutadania global activa, responsable i defensora dels drets humans i de la Terra

Procediments

1. Identificació de problemàtiques a través de la interrogació i el plantejament d'hipòtesis
2. Estratègies per a l'obtenció, la selecció i l'anàlisi de la informació
3. Processos per a l'aplicació resolutiva de la informació
4. Comunicació de la informació a través de diversos mitjans (escrits, gràfics, artístics...)
5. Recerca d'informació en l'entorn local (ajuntaments, mercat, etc.)
6. Foment del treball en equip (dins del grup classe)

Valors, normes i actituds

1. De la persona
 - 1.1. Curiositat
 - 1.2. Responsabilitat
 - 1.3. Participació
 - 1.4. Esforç
2. De les relacions entre les persones
 - 2.1. Respecte per la diversitat
 - 2.2. Respecte pels drets fonamentals de les persones
 - 2.3. Interès pel diàleg i la comunicació
 - 2.4. Respecte per les normes col·lectives que faciliten la convivència en la diversitat, la multiculturalitat i la democràcia
 - 2.5. Valoració positiva de l'equitat de gènere
 - 2.6. Solidaritat
 - 2.7. Bon ús dels materials i recursos col·lectius
3. De les relacions amb l'entorn social i ambiental
 - 3.1. Interès i actitud crítica davant dels fets socials
 - 3.2. Sensibilitat per l'impacte social i ambiental de les actuacions individuals i col·lectives
 - 3.3. Respecte per l'entorn ambiental i el patrimoni cultural i natural
 - 3.4. Rebuig de la violència i les actituds intolerants i egoistes
 - 3.5. Valoració del diàleg com a recurs per transformar els conflictes
 - 3.6. Interès en la participació en formes d'organització social

5. Aplicació didàctica

Hi ha diverses opcions per a la utilització didàctica de l'Agenda amb l'alumnat. En són alguns exemples:

1. Com a material complementari, vinculat a temes de medi ambient i desenvolupament, en les àrees següents:

Àrea	Activitat	
Ciències de la Naturalesa	4, 5, 8, 4.1	Estudi de fenòmens d'impacte en el medi derivats de l'activitat humana.
Ciències Socials	1 a 3, 6, 7 2.1, 3.1, 4.2, 6.2, 8.1	Activitats d'història, economia, comportaments socials, diversitat cultural, participació ciutadana.
Llengües	1 a 3, 6, 7 6.2, 7.1	Lectura, comprensió i redacció de textos (descriptius, argumentatius o narratius), activitats de síntesi i de lèxic.
Matemàtiques	4, 5 2.1	Interpretació de dades i gràfics, càlcul, estadística.
Tutories	Totes les activitats es poden fer dins de la programació de tutoria dels nivells corresponents.	

2. Com a material didàctic per treballar els eixos transversals, o per fer un crèdit variable sobre temàtiques vinculades a medi ambient i desenvolupament, educació per a la ciutadania, etc.

En qualsevol cas, és important destacar que l'Agenda ofereix al professorat la possibilitat de treballar determinats continguts d'una manera interdisciplinària en un nivell determinat.

6. Estructura

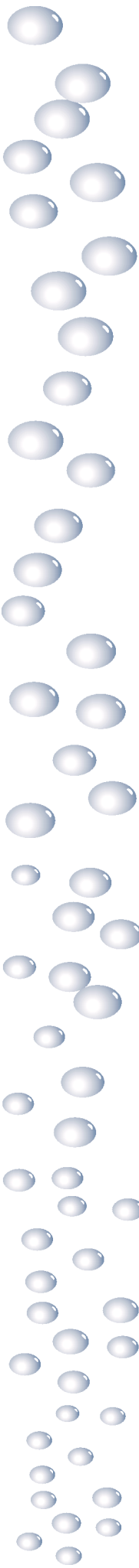
L'Agenda s'estructura en els apartats següents:

1. Dades personals
2. Presentació
3. Introducció dels socis. Xarxa de Ciutats i Pobles cap a la Sostenibilitat: Chieti, Tallinn, Menorca
4. Horari escolar
5. Dates a recordar
6. Calendari escolar 2006-2007
7. Calendaris escolars i festius locals
8. Introducció
9. Agenda del curs escolar i activitats
10. Glossari
11. Comunicacions
12. Retards i absències
13. Entrevistes
14. Seguiment
15. Adreces i telèfons
16. Notes

L'Agenda disposa d'unes butxaques a les contracobertes destinades a recollir la informació següent:

- Contracoberta anterior: cada centre d'ensenyament disposa d'aquest espai per afegir les dades d'interès que vulgui difondre entre el seu alumnat.
- Contracoberta posterior: informació municipal proporcionada per l'Ajuntament, com ara les dades del municipi, els telèfons i les adreces d'interès, les festes locals, les entitats i associacions ciutadanes, el medi ambient al municipi, les activitats programades o la informació sobre l'Agenda 21 local.

Pel que fa als continguts i les activitats de l'Agenda, s'estructuren en tres grans blocs al llarg dels tres trimestres del curs escolar: «El model de desenvolupament actual», «Conseqüències del model actual de desenvolupament econòmic sobre el medi ambient i sobre les persones» i «Ciutadania global activa». Heus ací el detall de cada bloc (s'hi inclouen les activitats complementàries a les de l'Agenda i que es proposen en aquesta guia didàctica):

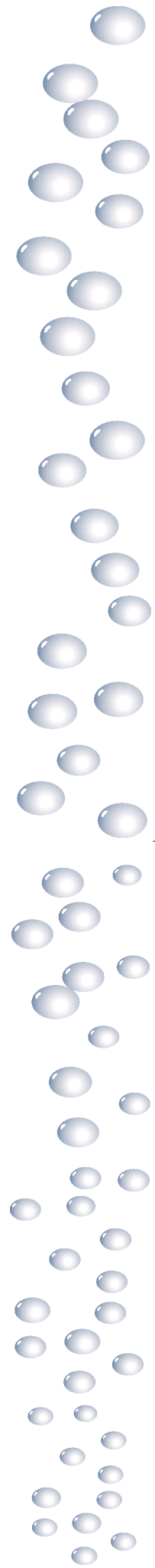

Continguts	Activitats a l'Agenda de l'alumnat	Activitats complementàries a la Guia didàctica
<p>Bloc 1: El model de desenvolupament actual</p> <ul style="list-style-type: none"> • El model econòmic de la globalització • Un model insostenible • La privatització de l'aigua • Les patents • El Protocol de Kioto • Les empreses transnacionals • La producció d'aliments agrícoles • Els subsidis agrícoles • Desforestació, contaminació, gestió de l'aigua i pèrdua de biodiversitat 	<p>1. Globalitzats i globalitzades?</p> <p>2. Planeta en venda!</p> <p>3. Aliments... sans?</p>	<p>2.1. L'univers d'una transnacional</p> <p>3.1. Investigació al camp</p>
<p>Bloc 2: Conseqüències del model actual de desenvolupament econòmic sobre el medi ambient i sobre les persones</p> <ul style="list-style-type: none"> • El Protocol de Kioto • L'efecte d'hivernacle i el canvi climàtic • Falta d'aigua i pobresa • Falta d'accés a oportunitats • Conseqüències del canvi climàtic • La vulnerabilitat dels més pobres • Refugiats ecològics • L'aigua en el present i en el futur 	<p>4. Pràctiques de risc</p> <p>5. Véns a buscar aigua?</p> <p>6. Darrere d'una fotografia</p>	<p>4.1. Actua contra el canvi climàtic!</p> <p>4.2. Escull govern!</p> <p>6.1. Article d'opinió</p> <p>6.2. Jo opino...</p>
<p>Bloc 3: Ciutadania global activa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ciutadania global • Problemàtiques socials i mediambientals • Veïnatge universal • Mobilització ciutadana • Participació i pressió política • Estratègies de mobilització ciutadana 	<p>7. Des de casa al món</p> <p>8. Això ha de canviar!</p>	<p>7.1 Una notícia de casa</p> <p>8.1 Un altre món és possible!</p>

A més, en diversos moments (i segons les necessitats i possibilitats que plantegen les diferents activitats) es presenten uns requadres complementaris que tenen les funcions següents:

- a) Oferir informació complementària per poder ampliar una activitat determinada («Sabies que...?» i «Diuen les persones expertes que...»).
- b) Interpel·lar l'alumnat per tal que prengui partit davant d'un fet o una informació concreta que s'ofereix en l'activitat («Tu, què en penses» i «I tu, què opines?»).
- c) Interpel·lar l'alumnat per tal que actuï en un sentit o altre davant d'una situació concreta («I tu, què pots fer?»).
- d) Presentar experiències positives pel que fa a la defensa i promoció de la sostenibilitat ambiental i social.

7. Orientacions didàctiques de les activitats

Bloc 1: El model de desenvolupament actual

Activitat de l'Agenda

1. Globalitzats i globalitzades?

Objectius

Reflexionar sobre el concepte de *globalització* i els canvis que aquest procés ha comportat per a les persones i per al medi ambient quant a la utilització dels recursos.

Idees clau

- El procés de globalització ha provocat canvis importants en el món on vivim, que comporten avantatges i desavantatges.
- Un dels avantatges és la difusió de noves tecnologies de la informació, que faciliten un augment en el flux d'informació i un major intercanvi del coneixement, així com l'organització de noves formes de participació i mobilització ciutadana.
- L'impacte social més important és que la globalització ha augmentat la bretxa econòmica i les diferències d'accés a les oportunitats entre rics i pobres.
- La globalització comporta, a més, un augment del deteriorament mediambiental i una sobreexplotació dels recursos del planeta.

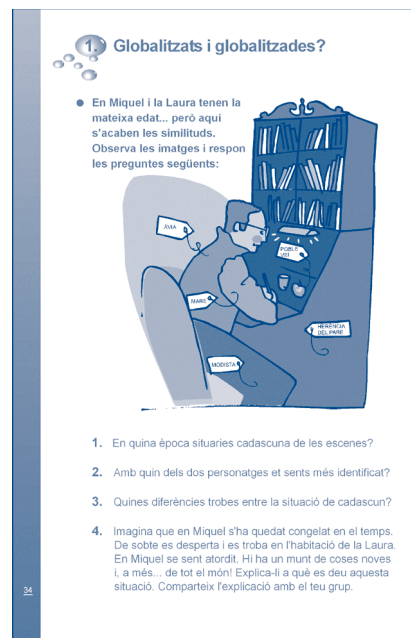
Descripció

Demandar a l'alumnat que respongui les preguntes proposades a l'Agenda en grups o en plenari. Aquestes preguntes es poden completar, en un segon moment, amb les següents:

En l'actual context de la globalització:

- Quins canvis importants s'han donat en el flux d'informació?
- Què passa amb les mercaderies?
- Quina és la situació dels recursos naturals: boscos, aigua, petroli, atmosfera, etc.?
- Quin és el paper de les persones dels països rics?
- Quina és la situació de les persones dels països més pobres?

Al final de l'activitat es demana a l'alumnat que escrigui a l'Agenda algunes idees clau sobre globalització (també pot ser una frase, un eslògan, un missatge, etc.), que després es comparteixen amb el grup classe. Posteriorment a la reflexió, es destaquen aquells aspectes de la globalització que poden potenciar

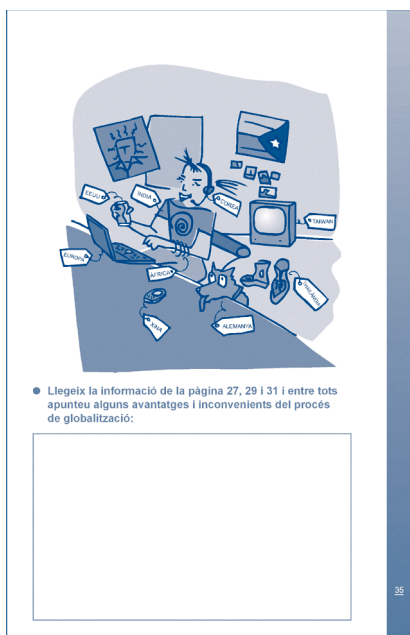

model de desenvolupament alternatiu i més just (per exemple, més accés a la informació i la possibilitat d'intercanviar coneixements i organitzar mobilitzacions ciutadanes a escala global. Aquest darrer aspecte es treballa amb més detall en el bloc 3).

Orientacions didàctiques

La globalització és un conjunt de processos (fonamentalment en l'àmbit de l'economia i les telecomunicacions) que fan que el món funcioni de manera més integrada i interdependent.

En el camp de les comunicacions, el flux d'informació ha augmentat de manera vertiginosa gràcies a Internet i les noves tecnologies de la informació. Actualment, es poden tenir notícies i imatges quasi simultànies del que està passant a qualsevol racó del planeta. Així mateix, les noves tecnologies fan possible més intercanvi dels coneixements, la creació de xarxes i l'organització de noves formes de mobilització ciutadana.

A més, l'abaratiment i la rapidesa dels transports ha facilitat l'intercanvi de mercaderies (béns i serveis) entre els països, i ha provocat un increment espectacular de l'activitat comercial. La demanda constant de matèries primeres i recursos naturals ha comportat una explotació més intensiva dels recursos del planeta, facilitada per la utilització de tecnologia.

Malgrat tot, la globalització ha accentuat els grans desequilibris que ja existien a les societats, perquè no tots els països ni

totes les persones poden gaudir dels seus beneficis. Amb relació a les noves tecnologies de la informació, per exemple, només una petita part de la població del món pot accedir-hi, la qual cosa intensifica les diferències entre els que tenen fàcil accés a la informació i els que no. A més a més, els ciutadans i les ciutadanes del Nord són els principals consumidors dels productes que circulen arreu del món, mentre que en els països del Sud els índexs de pobresa han augmentat en amplis sectors de la població.

En el terreny econòmic, la globalització impulsada per l'Organització Mundial de Comerç (OMC), el Fons Monetari Internacional (FMI), el Banc Mundial (BM), el G8 (grup dels països més rics) i les empreses transnacionals, pretén assolir una economia lliure del control polític. La ideologia impulsada per aquests sectors és el neoliberalisme, que pretén, bàsicament:

- Que l'estat renunciï a controlar el comerç de mercaderies i de serveis.
- Reduir la despesa pública i facilitar la privatització dels serveis (educació, salut, aigua potable, etc.).
- Minimitzar la legislació que pugui reduir els beneficis empresarials, incloent els drets laborals i les mesures de protecció mediambiental.

La cultura del pensament únic és el model cultural associat al neoliberalisme. Hi destaca la importància de l'individualisme, la competitivitat, el triomf econòmic, el lucre, etc. Amb la difusió d'aquest model a través dels mitjans de comunicació de masses es pretén ampliar la societat de consum a l'àmbit global.

Informació complementària i recursos

- GASCÓ HERNÁNDEZ, Mila. *El govern d'un món global. Cap a un nou ordre internacional*. Dossiers per entendre el món. Barcelona: Intermón Oxfam, 2004.
- RODDICK, Anita. *Tómalo como algo personal. Cómo te afecta la globalización y vías eficaces para afrontarla*. Icaria Editorial - Intermón Oxfam, Barcelona, 2001.
- BELLO, Walden. *Desglobalización. Ideas para una nueva economía mundial*. Icaria Editorial - Intermón Oxfam, Barcelona, 2004.
- INTERNATIONAL FORUM ON GLOBALIZATION: <http://www.ifg.org>
- XARXA DE MOBILITZACIÓ GLOBAL: <http://www.xarxaglobal.net>

Activitat de l'Agenda

2. Planeta en venda!

Objectius

Analitzar el model econòmic que impulsa la globalització a través d'exemples concrets.

Idees clau

- En el context de la globalització, diversos recursos del planeta (com ara les llavors i l'aigua), o el bon estat de l'atmosfera són susceptibles de ser comercialitzats per respondre a interessos econòmics de governs i/o empreses transnacionals.

En grups o individualment, l'alumnat interpreta els textos i la imatge i en proposa titulars. Posteriorment, es compartiran els titulars escollits i les respostes a les preguntes, i es facilitarà la reflexió de l'alumnat entorn dels casos exposats. Com a complement de l'activitat es pot demanar a l'alumnat que busqui informació sobre els temes abordats.

Orientacions didàctiques

Imatge 1:

La imatge representa la «venda del planeta» portada a terme per multinacionals i governs en el context de la globalització. Aquest fenomen ha facilitat la comercialització de recursos, la qual cosa fins ara resultava impossible. Pensem en un bé comú com és l'atmosfera, amb la qualitat de la qual es pot comerciar (vegeu el text 2), o en el dret a patentar una llavor (vegeu el text 3).

2. Planeta en venda!

- Fes de periodista. Posa un titular als següents textos i al dibuix i, en grups, respon les preguntes següents:

El Protocol de Kioto és un acord per reduir les emissions de diòxid de carboni a tot el món. Però les grans empreses que controlen el mercat dels combustibles fòssils (petroli, carbó i gas natural) volen que les reduccions siguin al més baixes possibles i, a més, pressionen perquè s'estableixin uns mecanismes que les beneficiïn. Una d'aquestes mesures és el comerç de drets "d'emissió". És a dir, si un país contamina menys del que li està permès, pot vendre a un altre país el seu dret a contaminar.

Font: Global Express, "Kioto em salvarà?"

Text 1:

El Protocol de Kioto és un acord entre més de 140 països que va entrar en vigor el 16 de febrer de 2005. Estableix que el conjunt dels països industrialitzats ha de reduir les emissions de «gasos d'efecte d'hivernacle» en un 5,2%, respecte als índexs de 1990, per al període comprès entre els anys 2008 i 2012. Des que va començar a prendre forma, a la Cimera de Rio de Janeiro del 1992, fins a la seva entrada en vigor, el procés per a la ratificació i posada en marxa va ser llarg i laboriós. De fet, 4 dels 34 països signants no l'han ratificat, i alguns han deixat molt clar que no ho faran: Austràlia (2,1% de les emissions mundials el 1990), Liechtenstein (0,001%), Mònaco (0,001%) i, sobretot, els Estats Units (36,1%). El percentatge requerit es va assolir l'octubre del 2004, amb la signatura de Rússia. La ratificació dels 141 països signants representaria el 61% de les emissions.

El Protocol preveu diversos mecanismes perquè els països redueixin les emissions de CO₂, entre ells el «comerç d'emissions» al qual es refereix el text presentat a l'activitat. Aquest mecanisme consisteix en una compravenda d'emissions de gasos d'efecte d'hivernacle: els països que emetin menys gasos hivernacle que la quantitat que tenen assignada pel Protocol podran vendre a altres països els seus «drets d'emissió».

Els països compradors veuran ampliades les seves capacitats d'emissió. Aquest comerç d'emissions entrarà en ple funcionament el 2008 a tot el món, però la veda per comerciar amb l'aire ja s'ha engegat. *El País Negocios* obria el 6 de març de 2005 amb un titular a tota pàgina: «200.000 milions d'euros a l'emparedat del CO₂», i concretava en el subtítol: «Operadors borsaris, banca, consultores, enginyeries i certificadores entren en el nou mercat de la contaminació».

La companyia de Texas Rice Tec va aconseguir patents per comercialitzar diverses varietats d'arros basmati de l'Índia. L'arros basmati ha estat conreat durant segles en els vessants de l'Himàlaia i és la principal font d'ingressos de milers de famílies. Però la concessió de la patent podria obligar els conreadors i conreadores de l'Índia a pagar per les llavors que ells mateixos han sembrat i desenvolupat.

Font: www.internomofan.org

● Què es compra i es ven en cada cas?

● Explica qui són els actors implicats i quins són els interessos de cadascun.

Text 2:

La globalització fomenta una explotació intensiva dels recursos naturals per tal d'obtenir majors beneficis econòmics. Les noves estratègies impulsades per les transnacionals per obtenir majors beneficis econòmics inclouen l'increment de la protecció de patents de productes que havien estat utilitzades tradicionalment en diversos països del Sud o, en altres casos, de nous invents que incideixen substancialment en la millora de la qualitat de vida de les persones. La protecció de les patents per part de les grans empreses costa als països empobrits 40.000 milions de dòlars cada any, ja que suposa un augment important en els preus de productes essencials com ara llavors, medicines, llibres de text i programari.

Informació complementària i recursos

Globalització:

- GASCÓ HERNÁNDEZ, Mila. *El govern d'un món global. Cap a un nou ordre internacional*. Dossiers per entendre el món, Intermón Oxfam, Barcelona, 2004.
- RODDICK, Anita. *Tómalo como algo personal. Cómo te afecta la globalización y vías eficaces para afrontarla*. Icaria Editorial - Intermón Oxfam, Barcelona, 2001.
- BELLO, Walden. *Desglobalización. Ideas para una nueva economía mundial*, Icaria Editorial - Intermón Oxfam, Barcelona, 2004
- INTERNATIONAL FORUM ON GLOBALIZATION: <http://www.ifg.org>
- AMIGOS DE LA TIERRA (impactos ambientales de la globalización): <http://www.foe.org>

Protocol de Kioto:

- *Global Express*. "Kioto ens salvarà?": <http://www.intermonoxfam.org>
- UNITED NATIONS FRAMEWORK CONVENTION ON CLIMATE CHANGE: <http://unfccc.int/2860.php>
- SECRETARIA DE LA CONVENCIO MARC DE LES NACIONS UNIDES SOBRE EL CANVI CLIMÀTIC (CMNUCC): http://unfccc.int/portal_espanol/essential_background/Kyoto_protocol/items/3329.php
- GREENPEACE: <http://archivo.greenpeace.org/Clima/ProKyoto.htm>

Patents:

- EFTA: <http://www.eftafairtrade.org>.
- Sobre la patent de l'arròs basmati: web de la Declaració de Berna (<http://www.evb.ch>)
- Campanya Comerç amb Justícia: <http://www.comercambjusticia.com/ca/index.htm>

Activitat complementària

2.1. L'univers d'una transnacional

Objectius

Analitzar el paper que tenen les empreses i, en particular, les empreses multilaterals en el procés de globalització i en la vida quotidiana.

Idees clau

- Les empreses transnacionals, cada vegada més presents en la vida quotidiana de les persones, són un dels principals i més poderosos agents de la globalització.
- Les seves actuacions tenen importants costos socials i mediambientals.
- En molts casos, la gestió de serveis essencials per part de les empreses multinacionals, el principal interès de les quals és l'increment de guanys, no resulta beneficiosa per a la ciutadania i els governs contractants.

Descripció

Es llegeix el text en plenari, o individualment, i es demana a l'alumnat, com a tasca, que busqui informació per contestar les preguntes plantejades. El professor o la professora pot proposar preguntes complementàries per tal d'aprofundir en el tema: quines empreses transnacionals coneixeu? Quines diferències creieu que hi ha entre una empresa transnacional i una empresa d'àmbit local? Per què creieu que les empreses transnacionals tenen les filials a diversos països?

Orientacions didàctiques

Les empreses transnacionals constitueixen un dels principals agents de la globalització. Operen en diversos països a través de les filials, la ubicació de les quals respon, entre d'altres, als criteris següents: disponibilitat de mà d'obra barata, legislació laboral laxa, menor pagament d'impostos i escasses mesures de protecció ambiental. Els centres de decisió solen estar situats en els països rics.

De les 100 entitats econòmiques més grans del món, 51 són empreses i 49 són països. Les vendes de les grans corporacions mundials són equivalents al PIB de països com ara Dinamarca, Polònia o Indonèsia.

Corporació	Vendes	País	PIB (milions \$)
General Motors	176.558	Dinamarca	174.363
Wal-Mart	166.809	Polònia	154.146
Exxon Mobil	163.881	Noruega	145.449
Ford Motor	162.558	Indonèsia	140.964
Daimler Chrysler	159.986	Sud-àfrica	131.127

Font: Rodrigo del Pozo i Miquel Àngel Llauger, *Una altra globalització és possible*.

Algunes empreses transnacionals tenen més poder que molts estats, de manera que hi ha hagut casos d'algunes economies totalment dependents de les decisions dels propietaris d'unes quantes transnacionals amb filials en el país. Exemples: Nestlé, a Ghana; Standard Fruit, Tela Railroad Co., a Hondures; i diverses transnacionals de El Salvador: Kimberly-Clark, Nestlé, Unilever, Phelps, Dodge, Texaco, Esso, Shell.

L'objectiu principal de les empreses transnacionals és augmentar el seu poder i obtenir més guanys, per la qual cosa solen ser les pitjors gestores dels serveis bàsics que l'estat ha de proporcionar als habitants, com per exemple, l'aigua i l'electricitat.

El cas de l'aigua és l'objectiu de diverses empreses transnacionals. Per aconseguir la concessió del subministrament d'aquest recurs, grans capitals que operen en el sector no han dubtat a exercir pressió perquè l'accés a l'aigua es declari com «una necessitat» i no com un dret de les persones. Si les empreses aconseguissin aquest objectiu, l'accés a l'aigua quedaria sotmès a les lleis de l'oferta i la demanda, així com a la capacitat de pagar dels usuaris.

Així mateix, diverses experiències, recollides amb detall per Maude Barlow i Tony Clarke,³ evidencien com la privatització de la gestió de l'aigua en diversos països del món no només no n'ha millorat el subministrament, sinó que n'ha reduït les possibilitats d'accés, ha encarit el servei i no ha garantit la potabilitat de l'aigua, i a sobre ha constituït, en la major part dels casos, una càrrega econòmica i no una solució per als governs contractants. A més, la mala gestió de l'aigua per part d'empreses privades és directament responsable de l'impacte

³ Maude BARLOW i Tony CLARKE, *Oro azul, las multinacionales y el robo organizado de agua en el mundo*, Paidós Controversias, Barcelona, 2004.

mediambiental causat per la falta de manteniment de les infraestructures (pèrdues per canonades), la utilització abusiva i la contaminació d'aquest recurs per part d'indústries i explotacions agrícoles.

Vivendi Universal és un enorme conglomerat empresarial d'origen francès que presta serveis en camps diversos: aigua, mitjans de comunicació, energia, telecomunicacions, transport... Això no obstant, el seu negoci més rendible són les companyies d'aigua. L'estratègia consisteix a aconseguir concessions de diversos governs del món per al subministrament d'aigua. Entre d'altres, ha signat contractes per a ciutats de la Xina, Corea del Sud, l'Índia, el Marroc, el Líban, Hongria, la República Txeca i Eslovàquia, Alemanya, Kenya, Níger, el Txad, Colòmbia, l'Argentina, Puerto Rico, els Estats Units i el Canadà. Malgrat tot, ha tingut conflictes seriosos amb alguns governs clients per problemes en el proveïment, manteniment deficient de les instal·lacions, aigua bruta i gestió ineficient.

Informació complementària i recursos

- BARLOW, Maude; CLARKE, Tony. *Oro azul, las multinacionales y el robo organizado de agua en el mundo*. Barcelona: Paidós Controversias, 2004.
- GROSSE, Robert; THIMMEL, Stefan; TAKS, Javier. *Las canillas abiertas de América Latina*. Montevideo: Casa Bertol Brecht, 2004.
(http://www.cancun2003.org/download_es/lascanillasabiertas.pdf)
- PETRELLA, Ricardo. *El manifiesto del agua*. Icaria Editorial, Barcelona 2002.
- GASCÓ HERNÁNDEZ, Mila. *El govern d'un món global. Cap a un nou ordre internacional*. Dossiers per entendre el món, Intermón Oxfam, Barcelona, 2004.
- LACOSTE, Y. *El agua: la lucha por la vida*. SPES, Barcelona, 2003.

Activitat complementària 2.1.

L'univers d'una transnacional

- Llegeix el text següent i fes les activitats proposades.

«Imagineu-vos un adolescent de Sant Etienne o Marsella que, després de beure un got d'aigua de l'aixeta, truca per telèfon a un amic [...] i després s'asseu a fer els deures. Per fer-los, utilitza llibres de text de les editorials Nathan o Brodes, i consulta una paraula en un diccionari Larousse. Posteriorment desconnecta l'aparell de música, on ha estat escoltant discos compactes de Bob Marley, Zebda o Nirvana i, per descansar, se'n va a veure *La llista de Schlinder* o *Gladiator* al cinema Pathé. O pot optar per entretenir-se a l'ordinador amb jocs com ara *Diable* o *Warcraft*. Al mateix temps, el seu pare pot molt ben ser que estigui escoltant un concert dels Tres Tenors, o Duke Ellington, o U2; més tard connecta Canal Plus i entra a Amèrica on line (France) per buscar feina a Internet. [...] [Després] treu les escombraries, que seran recollides per Onyx. Mentrestant, la seva mare, que és metgessa, llegeix alguns articles en dues revistes de medicina, *Vidal* i *Quotidien*. [...] Tot seguit, la mare, abans d'ajudar la seva filla, que està llegint un llibre comprat a France Loisirs, parla amb una col·lega pel telèfon mòbil SFR. En totes les activitats, aquesta família no s'ha allunyat ni un sol moment de l'àmbit de Vivendi Universal.»

1. Esbrina el concepte d'empresa transnacional i posa'n alguns exemples.
2. Quines diferències creus que hi pot haver entre un govern i una empresa transnacional a l'hora de donar un servei essencial a la població (per exemple, l'aigua)?
3. Observa la taula. Diverses empreses transnacionals que operen a tot el món tenen una facturació anual que supera el PIB de diversos països. Creus que és positiu o negatiu que hi hagi empreses tan poderoses? Per què?

Corporació	Vendes	País	PIB (milions \$)
General Motors	176.558	Dinamarca	174.363
Wal-Mart	166.809	Polònia	154.146
Exxon Mobil	163.881	Noruega	145.449
Ford Motor	162.558	Indonèsia	140.964
Daimler Chrysler	159.986	Sud-àfrica	131.127

Font: Rodrigo del Pozo i Miquel Àngel Llauger, *Una altra globalització és possible*.

4. Investiga quines empreses gestionen l'aigua, l'electricitat i el gas a la teva ciutat o municipi. Busca'n informació a Internet. És una petita empresa o bé pertany a una empresa més grossa? A quines altres activitats es dedica? Saps si és a altres països? En quins?

Activitat de l'Agenda

3. Aliments... D'on vénen?

Objectius

Descobrir algunes conseqüències mediambientals i socials de la producció d'aliments en el sistema econòmic actual.

Idees clau

- En el context d'un procés creixent d'industrialització i de consum, l'agricultura ha experimentat una sèrie de canvis que tenen conseqüències negatives sobre el medi ambient i en l'economia dels petits productes dels països pobres.
- La producció intensiva de productes agrícoles té importants costos mediambientals a causa de la utilització d'adobs químics, el malbaratament de l'aigua, la contaminació generada pel transport de mercaderies per a l'exportació, etc.
- Els subsidis que otorguen els països rics a la producció agrícola contribueixen a augmentar els índexs de pobresa dels petits agricultors dels països empobrits.

Descripció

Demana als alumnes que facin una petita investigació en els mercats o les botigues del barri o poble. El treball es pot fer individualment o en grups. Si el professor ho creu convenient es pot fer, a classe, una guia de preguntes destinada als encarregats i encarregades de les botigues, per facilitar la tasca.

Una vegada s'hagi fet l'informe i s'hagi comentat el breu text que es presenta en l'Agenda, es demana a l'alumnat que empleni en grups la taula presentada. Aquesta activitat pot tenir un cert grau de complexitat depenent del nivell del grup i dels resultats obtinguts en la investigació proposada anteriorment. Resoldre-la de manera conjunta amb el grup classe pot facilitar la tasca.

Orientacions didàctiques

Per respondre la demanda creixent promoguda pel model econòmic actual, l'agricultura ha experimentat una sèrie de canvis que tenen conseqüències negatives en el medi ambient. Alguns exemples:

- Hi ha grans superfícies destinades als productes agrícoles d'exportació, el transport dels quals comporta una gran despesa energètica, un augment de les vies de comunicació i un increment de la contaminació atmosfèrica.
- Es conreen llavors d'alt rendiment que, a més de substituir les espècies autòctones, requereixen més quantitat de fertilitzants i adobs químics.
- La reducció de la biodiversitat obliga a utilitzar més quantitat de pesticides com a única manera de controlar les plagues.
- Les grans explotacions necessiten utilitzar més quantitat de maquinària (per tant, augmenta el consum de combustibles fòssils).

3. Aliments... D'on vénen?

T'has fixat quantes classes d'enciams o de pomes pots trobar al mercat? Alguna vegada t'has preguntat d'on vénen? Esbrina-ho! Investiga l'origen de les fruites i verdures al teu poble o al teu barri.

1. Quins productes agrícoles són d'importació i quins són de la regió?
2. Quins provenen de grans explotacions i quins d'explotacions familiars?
3. Quins són de cultiu biològic i quins de cultius tradicionals?
4. Quina diferència hi ha entre els cultius biològics i els tradicionals?
5. Amb les respostes obtingudes escriu un petit informe i comparteix-lo amb el grup.

- Les grans explotacions utilitzen més quantitat d'aigua (es creen regadius en zones de secà per obtenir productes estacionals durant tot l'any, etc.).

La producció de fruites i verdures

El model econòmic de la globalització ha generat un augment espectacular en el comerç de productes agrícoles arreu del món. En aquest negoci global, les guanyadores són les grans explotacions agrícoles en perjudici dels petits productors i productors del Nord i del Sud. Però, a més, l'expansió de les grans explotacions agrícoles per al consum i l'exportació té greus conseqüències sobre el medi ambient.

● **Intenta esbrinar quins són els efectes negatius de les grans explotacions agrícoles en el medi ambient:**

Efectes sobre els espais naturals:

Efectes sobre la biodiversitat:

Efectes sobre el sòl:

Efectes sobre l'atmosfera:

Efectes sobre l'aigua dolça:

● **Amb el teu company i companyes, pensa algunes possibles solucions per afrontar els problemes que generen les grans explotacions agrícoles en el medi ambient.**

Per saber-ne més, consulta el quadre d'informació de la pàgina 49.

- La utilització d'adobs i la intensa explotació provoca la degradació dels sòls i la pèrdua de la capacitat de retenir l'aigua, amb la consegüent salinització dels sòls.
- L'aigua és un recurs escàs en diverses regions del món, però l'agricultura utilitza entre el 70 i el 90 % de l'aigua dels rius, llacs i aqüífers.
- La majoria dels cultius no són biològics. Per augmentar la producció i fer més atractius els productes a la vista del consumidor, se solen utilitzar fertilitzants, adobs i pesticides que, a més de ser nocius per a la salut humana, contaminen el medi ambient. La producció biològica, per contra, és aquella que no utilitza productes químics nocius i, per tant, és més saludable i respectuosa amb el medi ambient.⁴

El text d'informació «La producció de fruites i verdures» vincula el tema tractat amb el model econòmic de la globalització. Si bé el tema principal d'aquesta activitat són les conseqüències mediambientals de la producció d'aliments, també s'apunta breument el tema dels subsidis econòmics que reben els productors rics del Nord, en perjudici no només del medi ambient, sinó també dels petits productors del Nord i del Sud. (Es pot aprofundir en aquest tema fent l'activitat complementària 3.1).

Efectes negatius de les grans explotacions agrícoles en el medi ambient:

- Efectes sobre els espais naturals: pèrdua de biodiversitat a causa de la contaminació; reducció de superfícies forestals i, per tant, d'hàbitats, de l'absorció de CO₂ i producció d'O₂; contaminació de les aigües, etc.
- Efectes sobre la biodiversitat: desforestació deguda a la creació de noves zones agrícoles i construcció de noves vies de comunicació, pèrdua d'hàbitats, etc.
- Efectes sobre el sòl: contaminació per utilització d'adobs i pesticides que contaminen el sòl, l'atmosfera i les aigües: erosió del sòl, pèrdua de nutrients, etc.
- Efectes sobre l'atmosfera: utilització d'energia i increment del transport de mercaderies (i de les vies de comunicació), més contaminació atmosfèrica, etc.
- Efectes sobre l'aigua dolça: despesa excessiva d'aigua per sistemes de reg ineficients, reducció de cabals, contaminació per adobs, etc.

⁴ La producció biològica, per contra, és aquella que no utilitza productes químics nocius i, per tant, és més saludable i respectuosa amb el medi ambient.

Informació complementària i recursos

Subsidis

Milions de camperols i treballadors rurals viuen en regions que depenen de l'agricultura com a única font d'ingressos. En els 30 països més pobres del món la venda de matèries primeres (com ara el cafè, el cacau, l'arròs, el cotó o el sucre) suposa el 70% de la riquesa, gairebé sempre concentrada en un grapat de productes. A Uganda, Costa d'Ivori o Ruanda, la dependència gairebé arriba al 90%, i es concentra en un sol cultiu. Les seves economies estan íntimament lligades a l'evolució dels preus de les matèries primeres, que han caigut des dels anys setanta, sovint enmig d'una forta inestabilitat. En el cas del cacau, la caiguda en xifres reals va ser d'un 7% anual... durant 24 anys! El preu del cafè es va desplomar un 77% entre 1997 i 2001, i va arribar a l'índex més baix en 30 anys. El del cotó ha caigut a la meitat des de mitjan anys noranta, mentre que el de l'arròs s'ha reduït en un 61% des de 1980. Els últims esforços per regular el mercat i garantir preus dignes als productors de matèries primeres com ara el cafè o el cacau van tenir lloc els anys setanta. Des de llavors, centenars de milions de productors han quedat en mans del lliure comerç, en el qual un grapat d'empreses transnacionals controla el mercat per a cadascun d'aquests productes. Són les grans beneficiàries de la crisi de les matèries primeres, en comprar cada vegada més barat als camperols, sense que això es reflecteixi en el preu de venda al consumidor. Agències de l'ONU, experts i ONG coincideixen a dir que qualsevol solució duradora a la crisi de les matèries primeres passa per recuperar algun mecanisme regulador de l'oferta i la demanda mundials, a més d'oferir alternatives econòmiques per als països productors. No obstant això, aquest consens contrasta amb el nul suport polític de governs i institucions internacionals a qualsevol iniciativa per regular el preu de les matèries primeres agràries.

A més, gràcies als ajuts que reben, grans empreses agroalimentàries inunden els mercats internacionals amb exportacions a preus per sota del cost de producció. Els EUA, la UE, el Japó, el Canadà i altres països rics destinen més de 200.000 milions d'euros anuals a subvencionar els seus agricultors i empreses agràries. És el que es coneix com a *dúmping*, una competència deslleial que enfonsa els preus i porta a la ruïna milions de productors de països en via de desenvolupament. D'altra banda, però, els països rics tanquen les fronteres a les exportacions dels països empobrits, els neguen l'oportunitat de competir i els obliguen a vendre més barat a altres països pobres, procés que enfonsa encara més els preus internacionals.

Font: *La crisis enterrada*, Intermón Oxfam (www.intermonoxfam.org).

- BRAMWELL, M. *Alerta, alimentos*, Madrid: SM, 2001.
- HALWEIL, B. *Productos del país: alimentos locales en un mercado global*. Bilbao: Bakeaz, 2003.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Guia de l'alimentació sostenible*, (Guies d'educació ambiental; 18), 2004.
- CENTRE DE RECERCA I INFORMACIÓ EN CONSUM: *Opcions: informació per al consum conscient*. Barcelona, 2002.
- FAO (Desenvolupament i agricultura sostenible): <http://www.fao.org/wssd/SARD/index-es.htm>
- THE WORLD CONSERVATION UNION: <http://www.ivcn.org>
- ADENA (Aigües continentals i agricultura): <http://www.wwf>
- INSTITUTE FOR AGRICULTURE AND TRADE POLICY: <http://www.igc.apc.org/iatp>

Activitat complementària

3.1. Investigació al camp

Objectius

Fer una petita anàlisi de la realitat de la producció d'aliments a la regió analitzant el tipus d'explotacions que hi predomina, els mercats cap als quals es dirigeix la producció, els ajuts que reben els agricultors i les tècniques que utilitzen.

Descripció

Aquesta activitat està indicada per a aquells centres d'ensenyament que tinguin fàcil accés als productors i les zones de cultiu. Es tracta de fer una petita investigació sobre el tipus de cultius de la regió a través d'entrevistes als agricultors i treballadors del camp.

Orientacions didàctiques

En el grup classe es pot preparar per endavant una guia de preguntes per a les entrevistes. A continuació presentem alguns suggeriments temàtics.

- Es tracta d'una explotació petita, mitjana o gran? (grandària, producció, etc.)
- Qui té la propietat? (familiar, cooperativa, productora agrícola, etc.)
- Quin tipus de productes s'hi conreen? (tipus de fruites, cereals, hortalisses, etc.)
- On venen la producció? (exportació, mercat local, nacional, etc.)
- Rep algun tipus d'ajuda del govern o de l'administració? (assessorament tècnic, recursos, diners, formació, etc.)
- Utilitzen algun tipus de fertilitzants i pesticides? Quins? Coneixen els efectes que tenen sobre el medi ambient? Quins?
- Fan algun tipus de cultiu biològic? (explicar-ne el procés)
- Quin sistema de reg utilitzen i d'on obtenen l'aigua? Coneixen altres sistemes més eficaços? Què es necessita per instal·lar-los? (el sistema gota a gota és el que estalvia més quantitat d'aigua)

Amb els resultats es pot fer un petit informe, acompanyat de l'opinió del grup sobre els resultats obtinguts. Després es pot difondre als mitjans de comunicació locals, a la web de l'escola, enviar-lo als productors, etc.

Informació complementària i recursos

Vegeu, a més, la informació complementària de l'activitat 3.

- INTERMÓN OXFAM. *La crisis enterrada*. (Estudios; 14) <http://www.intermonoxfam.org>
- FAO (Desenvolupament i agricultura sostenible): <http://www.fao.org/wssd/SARD/index-es.htm>
- ECOLOGISTES EN ACCIÓ DE CATALUNYA: <http://www.ecologistesenaccio.org>

Bloc 2: Conseqüències del model actual de desenvolupament econòmic sobre el medi ambient i les persones

Activitat de l'Agenda

4. Pràctiques de risc

Objectius

Descobrir els efectes de l'actual model econòmic sobre el clima i el medi ambient.

Idees clau

- L'increment continuat de les emissions de gasos d'efecte d'hivernacle està alterant greument el clima.
- El canvi climàtic té conseqüències negatives en els ecosistemes i la població del planeta.

Descripció

Es llegeix el text que hi ha a l'Agenda sobre el Protocol de Kioto i es comenta amb l'alumnat. Es pot preguntar si algú té més informació sobre el Protocol de Kioto. Es relaciona aquesta activitat amb el text ja treballat en l'activitat 2. Després de fer les activitats proposades a la primera pàgina es comenten els resultats.

És important que l'alumnat llegeixi els textos i requadres d'informació suggerits per fer les activitats.

Per motivar l'activitat següent, es pregunta als alumnes quina informació tenen sobre l'efecte d'hivernacle (com es produeix, quines implicacions té, etc.). Després es demana al grup classe que completin l'esquema de manera individual o col·lectiva, per compartir-ne posteriorment els resultats (vegeu l'esquema complet a la pàgina 66).

Orientacions didàctiques

Requadre d'informació (emissions de CO₂)

Els cinc països de la taula que emeten més CO₂ són els Estats Units (32,63%), la Xina (19,61%), l'Índia (6,82%), el Japó (6,72%) i Alemanya (4,49%).

Els cinc països que emeten més CO₂ per càpita –els Estats Units, Austràlia, el Canadà, l'Aràbia Saudita i Alemanya– són majoritàriament països rics amb més emissions per habitant a causa de la utilització excessiva de cotxes, calefacció, electrodomèstics, aire condicionat, etc.

Total d'emissions de països de la UE que apareixen a la taula: 13,70%
Emissions per països: Alemanya (4,49%), el Regne Unit (3,03%), Itàlia (2,42%), França (2,06%), Espanya (1,70%).

4. Pràctiques de risc...

- El planeta s'escalfa, el clima canvia ràpidament, els ecosistemes es desequilibren... Què està passant?

El Protocol de Kioto és un acord internacional que estableix que el conjunt de països industrialitzats han de reduir a partir de 2008 les seves emissions de gasos d'efecte d'hivernacle respecte dels índexs de 1990. Però alguns d'aquests països ja han deixat molt clar que no ho faran: Austràlia (2,1% de les emissions mundials el 1990), Liechtenstein (0,001%), Mònaco (0,001%) i, sobretot, els Estats Units (36,1%).

Mentrestant, les concentracions d'aquests gasos a l'atmosfera continuen augmentant per l'increment constant del consum de combustibles fòssils (carbó, petroli i gas) i la destrucció dels espais naturals. El CO₂ és un dels gasos la concentració del qual augmenta ràpidament.

- Llegeix el requadre d'informació de la pàgina 4, observa la taula de dades de la pàgina següent:

1. Assenyala els cinc països que emeten més CO₂ i calcula quin percentatge del total de la taula correspon a cadascun (total emissions taula: 17.912,47%).
2. Assenyala els cinc països que emeten més CO₂ per càpita i compara els resultats amb els obtinguts en la pregunta anterior. Quines conclusions n'extreus?
3. Els països de la taula són els que més contaminen. Quin percentatge del total de la taula correspon als països de la UE que hi apareixen? (Analitza-ho tenint en compte les emissions de CO₂ totals -columna 2- les emissions per càpita -columna 3-).
4. Què opines d'aquesta situació? Comenta-ho amb la resta de companys i companyes.

La quantitat d'emissions dels països membres de la UE registrats a la taula aparentment pot semblar baixa en comparació amb el percentatge corresponent als Estats Units, per exemple, però si tenim en compte les emissions per càpita i les comparem amb les emissions de l'Índia o del Brasil, per exemple, les quantitats són sumament significatives.

Països més contaminants	Emissions de CO ₂ (milers de t.) any 2002	Emissions per càpita en tones any 2002
Alemanya	804.721	9,8
Àrabia Saudí	340.555	15,0
Austràlia	356.342	18,3
Brasil	313.757	1,8
Canadà	517.157	16,5
Xina	3.513.103	2,7
Espanya	304.603	7,3
Estats Units	5.844.042	22,2
França	368.315	6,2
Índia	1.220.926	1,2
Indonèsia	306.491	1,4
Iran	360.223	5,3
Itàlia	433.018	7,5
Japó	1.203.535	9,4
Mèxic	383.671	3,7
Regne Unit	543.633	9,2
R. de Corea	446.190	9,4
Sud-Àfrica	345.382	7,4
Ucraïna	306.807	6,4

Font: United Nations Statistics Division
http://indicators.stat.un.org/indicators_co2emissions.asp

Escalfament global...

- Durant milions d'anys, l'efecte d'hivernacle natural ha permès el desenvolupament de la vida en el planeta. L'equilibri de gasos presents a l'atmosfera ha mantingut el planeta en una temperatura estable. En les últimes dècades, la combustió desmesurada de combustibles fòssils ha incrementat ràpidament la concentració de gasos. A més, els boscos que absorbeixen alguns d'aquests gasos són cada vegada més escassos. La conseqüència d'aquests processos és l'escalfament global i el canvi climàtic.

Per saber més coses, consulta els quadres d'informació de les pàgines 89, 81 i 85.

A més, el cas d'Espanya és particularment greu. Les dades de l'Agència Europea del Medi Ambient (AEMA) revelen que Espanya, en el context del Protocol de Kioto, s'havia compromès a limitar l'augment dels gasos d'efecte d'hivernacle al 15% el 2012 sobre la base de 1990. No obstant això, el 2003 les emissions a Espanya superaven ja el 40%. Aquest creixement suposa que Espanya és el país que hauria de fer un esforç més gran per al compliment de les condicions de Kioto. (Font: *Libertad Digital*, 21.06.05).

Protocol de Kioto

Vegeu, a més, la informació complementària de l'activitat 2.

Canvi climàtic

Des de fa més de deu anys, diversos científics han començat a donar la veu d'alarma: el planeta s'està escalfant a un ritme accelerat. Els estudis realitzats demostren que hi ha una

relació directa entre l'escalfament global i les emissions dels gasos que provoquen l'efecte d'hivernacle.

Durant milions d'anys l'efecte d'hivernacle natural ha permès el desenvolupament de la vida en el planeta. L'equilibri de gasos presents en l'atmosfera ha mantingut el planeta en una temperatura estable. En les últimes dècades, però, la utilització desmesurada de combustibles fòssils ha incrementat ràpidament la concentració de certs gasos. A més, els boscos que absorbeixen alguns d'aquests gasos són cada vegada més escassos. La conseqüència d'aquests processos és l'escalfament global i el canvi climàtic.

Un dels gasos que produeix més impacte és el diòxid de carboni (CO₂), que sorgeix de la combustió de combustibles fòssils (carbó, petroli i gas,) utilitzats per a la producció d'energia elèctrica i el transport, principalment. Des de la revolució industrial (final del segle XIX) el CO₂ s'ha incrementat en un 34%. Altres gasos d'alt impacte són el metà i l'òxid nítrós. A més, s'han introduït a l'atmosfera altres gasos que no hi eren. Les concentracions de CO₂ actualment superen les que hi ha hagut en els últims vint milions d'anys.

El canvi climàtic afectarà, en major o menor grau, tots els continents. Una de les conseqüències de l'escalfament global és l'augment de la temperatura de l'aigua i la circulació de masses d'aigua, que incrementen la humitat, produint alteracions en la modulació de la temperatura al litoral. A l'àrea del Mediterrani, l'alternança dels períodes de sequeres amb els de temporades plujoses pot provocar inundacions. A més, la pujada del nivell de l'Atlàntic i el Cantàbric pot inundar les zones costaneres baixes i salinitzar l'aigua dels aqüífers.

Informació complementària i recursos

El canvi climàtic i els ecosistemes

Els ecosistemes naturals tenen una importància fonamental per a la funció del medi ambient i per a la sostenibilitat, i proporcionen molts béns i serveis crucials per als individus i les societats. Els canvis del clima poden afectar la ubicació geogràfica dels sistemes ecològics, la composició d'espècies que hi contenen i la seva capacitat per aportar tota una diversitat de beneficis que permeten a les societats seguir existint. Els sistemes ecològics estan constantment influenciats per la variabilitat del clima.

La influència principal del canvi climàtic sobre els ecosistemes vindrà determinada per la rapidesa i magnitud amb què canviïn els valors mitjans i extrems dels paràmetres climàtics, ja que s'espera que el canvi climàtic sigui més ràpid que el procés de readaptació dels ecosistemes.

Són previsible alguns desplaçaments de les fronteres de la vegetació. Probablement canviarà la varietat d'espècies que componen certes classes vegetals. La supervivència d'algunes espècies es pot veure amenaçada si el desplaçament de les zones climàtiques és més ràpid que la seva capacitat de migració. Els ecosistemes i les espècies de gran altura són especialment vulnerables, ja que no tenen on emigrar.

En els ecosistemes aquàtics de terra endins, el canvi climàtic influirà alterant la temperatura de l'aigua, el règim de flux i el nivell de l'aigua, i fonent les masses de gel a les zones altes. La distribució geogràfica dels aiguamolls experimentarà probablement desplaçaments, a causa dels canvis de temperatura i de precipitació. Alguns ecosistemes costaners (maresmes, aiguamolls costaners, deltes fluvials, etc.) estan especialment amenaçats pel canvi climàtic, i els canvis podran tenir importants efectes negatius sobre el proveïment d'aigua dolça, les zones de pesca, la diversitat biològica i el turisme.

Font: Ministeri de Medi Ambient (http://www.mma.es/oecc/ccespana/cce_ia_pi_en.htm).

- MENÉNDEZ, E.. *Energía, factor crítico en la sostenibilidad. Año 2025, crisis social y ambiental: una hipótesis factible*. La Corunya: Netbilo, 2004.
- DIPUTACIÓ DE BARCELONA, ÀREA D'EDUCACIÓ I DE MEDI AMBIENT; AJUNTAMENT DE BARCELONA: «Mostra d'energies renovables: programa educatiu», «Energies renovables i ús eficient de l'energia». Primer i segon cicle d'ESO, 2003.
- GENERALITAT DE CATALUNYA, DEP. D'ENSENYAMENT; INSTITUT CATALÀ D'ENERGIA, MITJÀ, A. [dir.]. «El recorregut de l'energia». Segon cicle d'ESO. Barcelona, 2001.
- SECRETARIA DE LA CONVENCIÓ MARC DE LES NACIONS UNIDES SOBRE EL CANVI CLIMÀTIC (CMNUCC):
http://unfccc.int/portal_espanol/essential_background/Kyoto_protocol/items/3329.php
- «United Nations Framework Convention on Climate Change»: <http://unfccc.int/2860.php>
- GREENPEACE: <http://www.greenpeace.org>
- ADENA: «Las treinta centrales eléctricas más contaminantes de Europa» (<http://www.wwf.es>)
- ADENA: «Cambia de energía» (<http://www.wwf.es>)
- ECOLOGISTES EN ACCIÓ DE CATALUNYA: <http://www.ecologistesenaccio.org>
- FRIENDS OF THE EARTH INTERNATIONAL – AMIGOS DE LA TIERRA INTERNACIONAL: «Recogiendo tempestades» (<http://www.tierra.org>)
- PANELL INTERGOVERNAMENTAL SOBRE EL CANVI CLIMÀTIC: (IPCC): <http://www.ipcc.ch/>
- The Ecologist: <http://www.theecologist.net>
- INSTITUTO INTERNACIONAL DE MEDIO AMBIENTE Y DESARROLLO (IIED): <http://www.iied.org>

Activitats complementàries

4.1. Actua contra el canvi climàtic!

Objectius

Pensar i fer accions individuals per reduir l'efecte d'hivernacle.
Comentar entre tots possibles mesures a impulsar en l'àmbit nacional i internacional.

Idees clau

- Les accions personals i les col·lectives, així com la mobilització ciutadana per assolir canvis d'actituds en els governs, són fonamentals per aconseguir reduir les conseqüències de l'efecte hivernacle sobre el clima.
- Es poden dur a terme accions des de l'àmbit individual, local, nacional i internacional.

Descripció

- Comentar amb el grup les conseqüències futures que podria tenir el canvi climàtic per al planeta i per a les persones.
- Fer una llista a la pissarra d'algunes accions que es poden fer per reduir l'efecte d'hivernacle.
 - En l'àmbit individual
 - En l'àmbit local i nacional
 - En l'àmbit internacional
- Fer un cartell explicatiu per penjar al pati de l'escola sobre l'efecte d'hivernacle i possibles accions per reduir-lo.
- Escriure a les empreses de la regió expressant preocupació pel tema i demanant-los informació sobre les mesures que prenen per reduir l'emissió de gasos i la contaminació ambiental.

Orientacions didàctiques

Accions individuals:

- Utilitzar la rentadora i el rentavaixela al màxim de capacitat i amb programes de baixa temperatura.
- Utilitzar bombetes de baix consum.
- Escollir electrodomèstics de baix consum (qualificació A).
- Tancar l'aixeta quan no s'utilitza durant el rentat de dents o la dutxa.
- Encendre només els llums que es fan servir.
- Programar la pantalla de l'ordinador perquè s'apagui quan no es fa servir.
- Reutilitzar i reciclar el paper.
- Utilitzar la bicicleta i el transport públic.
- Fomentar els desplaçaments a peu sempre que sigui possible.
- Reduir l'ús de l'aire condicionat. Utilitzar persianes, cortines i ventiladors per regular la temperatura de la casa.
- Reduir l'ús de la calefacció. A l'hivern, no cal mantenir una temperatura a casa superior als 18 o 20 graus.

Accions locals i nacionals:

- Estimular la utilització d'energies renovables en equipaments públics.
- Fomentar la utilització d'enllumenat públic de baix consum.
- Afavorir l'ús del transport públic i la bicicleta.
- Col·laborar amb governs i empreses per reduir les emissions de CO₂.
- Promoure tasques de sensibilització i formació dels ciutadans.
- Instaurar mesures de pacificació del trànsit i de millora de la mobilitat.
- Complir els compromisos de Kioto.

Accions internacionals:

- Pressionar perquè els països que més contaminen ratifiquin el Protocol de Kioto.
- Recerca de tecnologies de baix consum i energies renovables, etc.
- Pressionar perquè els ajuts oficials destinats a impulsar el desenvolupament atorguin prioritat a aquells sectors i projectes que, a més de contribuir a la reducció de la pobresa, promoguin el desenvolupament sostenible (per exemple: utilitzant energies renovables).
- Sensibilitzar la població en general, aprofitant les noves tecnologies i els mitjans disponibles de comunicació, sobre el canvi climàtic i les seves possibles conseqüències.
- Participar en campanyes i accions internacionals a favor del medi ambient.

- GREENPEACE. *Guia verda de l'estalvi d'energia a Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1994.
- INSTITUTO PARA LA DIVERSIFICACIÓN Y AHORRO DE LA ENERGÍA; MUNDI-PRENSA: *Guia práctica de la energía: consumo eficiente y responsable*. Madrid, 2003.
- GREENPEACE. *Consejos para una vida sostenible*. Guia de consum de Greenpeace.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Guia de l'estalvi energètic*. 2003. (Guies d'educació ambiental; 13).
- AJUNTAMENT DE BARCELONA; FRANQUESA, T. [dir.]. «Ecoauditoria de l'energia». *Guia per fer l'ecoauditoria del centre educatiu*. Ensenyament secundari. 2003.
- ECOSERVEIS; BARNAGEL [ed.]. *Manual para ahorrar energía*. Barcelona: Naturart, 2000.
- AGÈNCIA D'ENERGIA DE BARCELONA: «Jugues? Agafa fitxes!». Barcelona, 2003. [Col·lecció de fitxes sobre les energies renovables, els electrodomèstics, la cuina, l'aïllament tèrmic, etc.]
- OFICINA ESPANYOLA DE CANVI CLIMÀTIC: <http://www.mma.es/oecc/>
- Web de l'Agenda 21 de Barcelona: <http://www.bcn.es/agenda21>
- WWF ADENA: «Cambia de Energía» <http://www.wwf.es>

4.2. Escull govern!

Objectius

Reflexionar sobre les responsabilitats dels governs i de la ciutadania en el compliment del Protocol de Kioto.

Idees clau

- Per aconseguir canvis, les accions personals han d'anar acompanyades d'accions dels governs.

Descripció

Aquesta activitat és complexa, i per això es recomana treballar-la en grups. Es tracta d'analitzar quines mesures poden afavorir una reducció de l'emissió de gasos hivernacle. Una de les reflexions que sorgiran al final és la necessitat de practicar, com a societat, l'austeritat.

Orientacions didàctiques

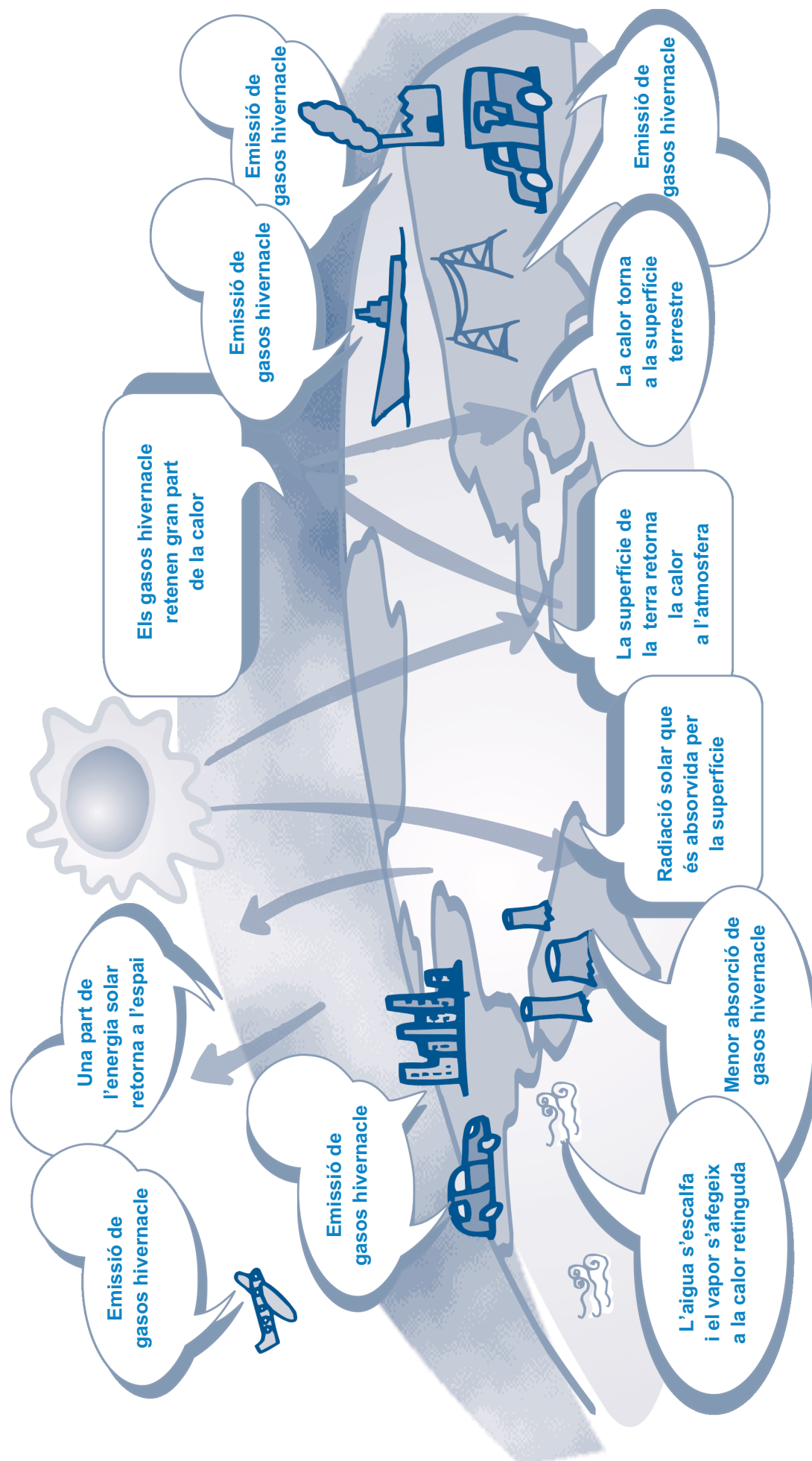
Vegeu la informació complementària de les activitats 2 i 4. Aquesta activitat, juntament amb altres sobre el Protocol de Kioto, es pot trobar a *Global Express*: «Kioto ens salvarà?» (<http://www.intermonoxfam.org>).

Informació complementària i recursos

- *Global Express*: «Kioto ens salvarà?» (<http://www.intermonoxfam.org>)
- UNITED NATIONS FRAMEWORK CONVENTION ON CLIMATE CHANGE: <http://unfccc.int/2860.php>
- SECRETARIA DE LA CONVENCIÓ MARC DE LES NACIONS UNIDES SOBRE EL CANVI CLIMÀTIC (CMNUCC): http://unfccc.int/portal_espanol/essential_background/Kyoto_protocol/items/3329.php
- GREENPEACE: <http://archivo.greenpeace.org/Clima/ProKyoto.htm>

Orientacions per completar l'esquema de l'activitat 4:

Activitat complementària 4.2.

Escull govern!

Imageneu-vos que teniu la possibilitat d'escollir entre dos governs que tenen criteris diferents per complir els seus compromisos internacionals amb el Protocol de Kioto. Aquestes són les seves propostes:

El **Govern B** d'un país industrialitzat del Nord enriquit, firmant del Protocol de Kioto, ha decidit el següent per complir el seu compromís internacional:

- a. Augmentar els impostos per als combustibles fòssils i desgravar les empreses i les persones que substitueixen progressivament les fonts d'energia no renovables per fonts d'energia renovables.
- b. Posar límits al consum energètic de les empreses i de la població, multant-ne els excessos.
- c. Millorar la planificació urbana i el transport públic. Augmentar els impostos als vehicles segons el consum de combustible.
- d. Imposar uns mínims d'eficiència energètica, tant per a la construcció de nous edificis com per als electrodomèstics que es poden adquirir al país.
- e. Donar un gran préstec a un interès molt baix a un país del Sud empobrit per reforestar amb arbres autòctons les zones que algunes empreses del país donant havien desforestat.
- f. Vendre drets d'emissió en el mercat internacional.

El **Govern A** d'un país industrialitzat del Nord enriquit, firmant del Protocol de Kioto, ha decidit el següent per complir el seu compromís internacional:

- a. Mantenir els combustibles fòssils com a principals fonts d'energia, sense estimular ni afavorir la progressiva substitució de fonts energètiques renovables.
- b. Continuar augmentant el consum energètic i no posar obstacles a les empreses (se n'anirien del país) ni a la població (protestaria i no els votarien).
- c. Millorar les carreteres per facilitar el transport de mercaderies de les empreses i l'individual de la població.
- d. Fer els ulls grossos en les exigències d'eficiència energètica d'edificis i electrodomèstics. Cal afavorir el consum perquè l'economia creixi.
- e. Donar un gran préstec a no gaire interès a un país del Sud empobrit per plantar milers d'hectàrees d'eucaliptus amb el compromís que la fusta la farà servir una empresa del país donant per fer paper.
- f. Comprar drets d'emissió en el mercat internacional.

- Qui hi surt guanyant i qui perdent en cada decisió del Govern A?
- I en les del Govern B?
- Quin és el govern que s'assembla més a realitat del teu país? Per què?
- Quin d'aquests dos governs t'agradaria més? Per què?

PER FOTOCOPIAR

Activitat de l'Agenda

5. Véns a buscar aigua?

Objectius

Analitzar les conseqüències del model econòmic actual en les persones a través de l'exemple concret de l'accés a l'aigua.

Idees clau

- L'aigua és un recurs escàs, afectat pel canvi climàtic.
- L'accés a aigua neta és un dret de totes les persones.
- Tenir cura d'aquest recurs és una tasca de tothom.

Descripció

Fer una lectura comprensiva del testimoniatge. Comentar-lo en plenari i contestar les preguntes individualment o en petits grups. Llegir la informació complementària. Per facilitar la reflexió sobre el text es proposen les preguntes següents:

1. Com afecta la salut de la Sindu el fet de no tenir aigua potable a casa seva?
2. Quines conseqüències té la falta d'un punt d'aigua proper en la vida de la Sindu?
3. Segons dades de les Nacions Unides, més de 1.000 milions de persones s'enfronten en aquest moment a problemes de subministrament i escassetat d'aigua. Quines creus que en són les causes?
4. Detectes alguna problemàtica vinculada a l'aigua en la regió on vius? Explica-la.

Posteriorment, cada alumne/a emplenarà la taula de manera individual i després es compartiran els resultats, comparant la realitat pròpia amb la de la Sindu.

Orientacions didàctiques

En el grup classe es relacionarà l'accés a l'aigua amb el concepte de *pobresa* i la falta d'accés a oportunitats per part de les persones dels països pobres. En el cas analitzat, caldria destacar no només l'absència d'unes condicions dignes de vida generades per la falta d'aigua, sinó les limitacions presents i futures imposades en la vida de la Sindu pel fet de no poder estudiar.

En molts països africans l'escassetat d'aigua i les sequeres perllongades provoquen que milers de famílies pateixin la falta de cobertura d'aquesta necessitat bàsica i, en molts casos, l'amenaça de la fam. És un fet provat que les catàstrofes relacionades amb el clima van en augment cada any. Sequeres, ciclons, inundacions, etc., assoten bona part del planeta i moltes societats sofreixen les conseqüències del descens en la producció de collites, la reducció de les reserves d'aigua, etc. Però el clima no és l'únic responsable de les crisis alimentàries que es donen cada vegada amb més freqüència. En alguns casos (tal com s'explica en el requadre d'informació complementària de la pàgina 71 de l'Agenda) la falta d'accés a l'aigua és deguda a la pobresa i a la incapacitat econòmica dels governs per assumir el subministrament d'aquest servei per a tota la població.

5. Véns a buscar aigua?

- Et lleves com cada matí. Vas al lavabo, estires la cadena, et dutxes i et rentes les dents. Aquestes accions, que per a tu són tan habituals, per a la Sindu són inimaginables...

Em dic Sindu Kasi. Tinc setze anys. Visco a Tata, Etiòpia. Per a mi, anar a buscar aigua és la meua feina. Vaig començar quan tenia cinc anys. Als matins vaig a buscar aigua a les set i, a la tarda, a la una.

He hagut de deixar l'escola perquè trigo molt a anar a buscar aigua i no arribava a temps a classe. L'escola comença a les vuit, així que quan torno, a les nou, la classe ja ha començat, i els professors no ens solen deixar entrar. A més, després d'anar a buscar l'aigua he de fer altres tasques domèstiques. Normalment hi vaig amb les meves amigues i amb la meua mare.

Si tingués l'aigua més a prop de casa, me les arreglaría per arribar a temps a l'escola.

Informació complementària i recursos

1. A cada viatge la Sindu carrega aproximadament vint litres. En condicions similars, quants viatges hauries de fer tu per aconseguir l'aigua que utilitzaries en un dia per a la teva higiene personal? Utilitza la taula de referència següent.

Activitat	Modalitat	Consum mitjà cada vegada (litres)	Nombre de vegades que hauries aprofitat acció cada dia	Consum total (litres)	Estalvi (litres)
Rentar-se la cara	a) Sense tancat l'aigueta	10			---
	b) Tancant l'aigueta mentre l'ensabones	2			---
Rentar-se les dents	a) Sense tancat l'aigueta	15			---
	b) Tancant l'aigueta mentre et raspalles	1			---
Matar-se	a) Sense tancat l'aigueta	30			---
	b) Tancant l'aigueta mentre l'ensabones	2			---
Dubar-se	a) Sense tancat l'aigueta	50			---
	b) Tancant l'aigueta mentre l'ensabones	20			---
WC	Però dipòsit d'un sol polsador	10			---
	Però dipòsit de dos polsadors	Entre 5-10			---

Font: Fondazione Monte Dei Paschi di Siena. "L'oro blu: l'aigua è di tutti".

2. Calcula quants litres d'aigua festalviaries si empressis la modalitat b) en tots els casos proposats a la taula?

3. Calcula quant de temps necessaries si, tal com fa la Sindu, triguessis dues hores en cada viatge. Intenta imaginar com organitzar la teva jornada.

4. Pensa algunes mesures individuals i col·lectives per facilitar festalvi d'aigua a la nostra societat.

Consulta la informació de les pàgines 71 i 75.

- BARLOW, Maude; CLARKE, Tony. *Oro azul, las multinacionales y el robo organizado de agua en el mundo*. Barcelona: Paidós Controversias, 2004.
- PETRELLA, Ricardo. *El manifiesto del agua*. Barcelona: Icaria, 2002.
- *L'oro blu: l'acqua è di tutti*. Florència: Fondazione Monte Dei Paschi di Siena.
- LACOSTE, Y. *El agua: la lucha por la vida*. Barcelona: SPES, 2003.
- *Global Express*. «Àfrica: Més enllà de la sequera». (<http://www.intermonoxfam.org>)
- FORÉS, E. *Guia pràctica per a l'estalvi domèstic d'aigua*. Barcelona: Catalunya estalvia aigua, DL, 2003.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA. *L'aigua i la ciutat*. 2002. (Guies d'educació ambiental; 7)
- ENTITAT METROPOLITANA DEL MEDI AMBIENT DE BARCELONA: *Compartim un futur* (dossier del mestre: programa d'activitats sobre el cicle de l'aigua i el tractament de residus, ESO), 2002.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA; FRANQUESA, T. [dir.]. «Ecoauditoria de l'aigua». *Guia per fer l'ecoauditoria del centre educatiu*. 2003. [Eina per avaluar i millorar l'entorn ambiental dels centres educatius. Ensenyament secundari]

Activitat de l'Agenda

6. Darrere d'una fotografia

Objectius

Analitzar algunes conseqüències de la globalització sobre les persones a través de casos vinculats al medi ambient.

Idees clau

- El canvi climàtic comporta sequeres, inundacions i diverses catàstrofes naturals que tenen greus conseqüències sobre les persones.
- Les poblacions més vulnerables a les catàstrofes són aquelles que viuen en situacions de pobresa, de precarietat social, o en països que no estan preparats per afrontar la prevenció ni les conseqüències de les catàstrofes climàtiques.

Descripció

Aquesta activitat presenta tres nivells de complexitat. Per començar, es demana als alumnes que observin les fotografies i que facin les activitats sol·licitades de manera individual. En el grup classe es comenten les imatges, les respostes i les frases.

La segona part de l'activitat es pot fer en grups o de manera individual. Es demana als alumnes que vinculin els textos a les fotografies i subratllin la informació rellevant que no es veu a les fotografies. És important, a més, que l'alumnat llegeixi els requadres d'informació esmentats. La tercera part, a fer en grup, comporta un nivell més alt d'anàlisi i consisteix a contestar les preguntes proposades per a cada text i imatge.

Orientacions didàctiques

El text 1 correspon a la fotografia 2 i ambdós es refereixen al tsunami que va afectar les costes del sud-est i sud d'Àsia, el 26 de desembre de 2004, amb un balanç de més de 150.000 vides i grans pèrdues econòmiques i danys mediambientals. El text aborda les causes econòmiques de la destrucció de les barreres naturals que haurien pogut reduir l'impacte del fenomen.

El text 2 correspon a la imatge 1 i aborda el tema de les conseqüències de les perllongades sequeres en diversos països africans. En aquest sentit, seria important destacar que la sequera en si mateixa no té perquè comportar inevitablement la fam. Prova d'això és que una sequera, o alguna altra catàstrofe climàtica, de característiques similars, en un altre lloc, com ara a Europa (per exemple, la sequera a Espanya el 2005) no té, ni de lluny, les mateixes conseqüències que a Àfrica. L'impacte de la sequera en aquests països s'ha de llegir en el context d'una extrema vulnerabilitat provocada per la pobresa. La globalització no ha beneficiat d'igual manera totes les persones i països.

Les últimes dues preguntes són comunes a tots els grups i es refereixen, d'una banda, a l'estreta relació entre el canvi climàtic i l'augment de les catàstrofes naturals (vegeu també les orientacions de l'activitat 4.1), i de l'altra, a la vinculació de l'actual sistema de vida i el model econòmic amb les causes de la pobresa i precarietat de milions de persones en el món. En aquest sentit, les accions haurien d'abordar, entre d'altres, els temes del consum responsable, les relacions comercials més equitatives entre els països i les accions de la ciutadania del món per eradicar la pobresa. Encara que és important començar a apuntar aquests temes, es treballaran amb més detall en les activitats 7 i 8.

6 Darrere d'una fotografia...

● Observa les imatges següents:

1. Explica el contingut de les fotografies, quina és la situació en cadascuna, en quin lloc les podríem situar.

FR

● Llegeix els textos següents i decideix a quina fotografia correspon cadascun.

Aquest text fa referència a la fotografia núm.

...A les regions costaneres d'Àsia l'expansió d'aquests planters de llagostins s'ha fet a costa dels manglars tropicals, que es troben entre els ecosistemes més importants del món.

En el seu lloc s'han construït hotels de cinc estrelles, camps de golf, indústries i grans mansions, sense tenir en compte la preocupació que expressaven els mediambientalistes. S'han reduït les normes de la zona de regulació costanera (CRZ) per permetre que s'establien hotels dins la zona de protecció de 500 metres, que se suposava que havia de mantenir-se al llarg de les platges.

Si els manglars s'haguessin mantingut intactes, els danys del tsunami haguessin estat molt menors. Els aiguamolls dels manglars han estat una protecció natural de les regions costaneres enfront de les grans mareas, davant l'impacte dels ciclons, i constitueixen el lloc de reproducció per a les tres quartes parts de les espècies pelagiques comercials... La destrucció massiva, en només onze països asiàtics, causada pel tsunami del 26 de desembre de 2004 supera de llarg els beneficis econòmics que la indústria del llagostí proclama que ha aconseguit. Amb més de 150.000 morts, les estratòmfiques pèrdues socials i econòmiques trigaran algun temps a esbrinar-se.

Font: Devidar Sharma, "Tsunami, manglars y economía de mercado" (www.rebelion.org).

Anota aquí la informació que no apareix a la fotografia.

FR

2. Intenta posar-te en el lloc de les persones de les imatges. Quins creus que són els seus sentiments? Escribe una frase a sota de cada fotografia que els descriu.

Aquest text fa referència a la fotografia núm.

Diversos anys de sequera continuada en diversos països d'Àfrica han afectat també les comunitats agrícoles. Shega Kumbi Kabeto, una mare d' Etiòpia amb sis fills, comenta que "plantem llavors, però no hem collit res. La terra està seca, gairebé cremada. Per comprar aliments vaig a buscar llenya al matí i la vengo. El bestar ha anat morint davant la falta d'aigua i de pastures, i la fet, una de les principals fonts d'alimentació dels nens i nenes, escasseja".

Font: Wikimedia Commons, "Testimonios d'Etiòpia"

Anota aquí la informació que no apareix a la fotografia.

Informació complementària i recursos

Les conseqüències del canvi climàtic sobre la població humana no són gens encoratjadores. Tal com es va mostrar en la IX Sessió de la Conferència de les Nacions Unides sobre Canvi Climàtic (Milà, desembre de 2003), es tracta d'un problema global, els efectes del qual, ja visibles, són també globals. Segons l'estudi «Canvi climàtic i salut humana. Riscos i respostes» (OMS), el canvi climàtic i el deteriorament del medi ambient, com ara la contaminació atmosfèrica, la de l'aigua o la dels aliments, van provocar 150.000 morts l'any 2000. Però, per paradoxal i injust que pugui semblar, les conseqüències afecten les poblacions gairebé en proporció inversa a la seva responsabilitat. Els presidents del Panell Internacional sobre el Canvi Climàtic (IPCC), organisme encarregat de mesurar l'evolució del fenomen, adverteixen que els impactes més importants seran sobre els recursos d'aigua i sobre la producció d'aliments, especialment en zones tropicals i subtropicals.

A més, les repercussions sobre l'aigua tenen conseqüències sanitàries: còlera, dengue, enverinaments i malària. El continent més vulnerable, segons aquests científics, és Àfrica. Davant catàstrofes relacionades amb el canvi climàtic (encara que no només en aquestes situacions, com és obvi), les poblacions empobrides són molt més vulnerables, ja que compten amb menys mecanismes de previsió i informació, fins i tot de mitjans per prevenir-les en el cas que en tinguin la informació. Aquesta precarietat és evident durant les catàstrofes (a causa del mal estat de les infraestructures i dels mitjans d'auxili), i després (quan països amb mitjans precaris i escassa capacitat financera i tècnica per recuperar-se, veuen empitjorada encara més la seva situació).

Font: *Global Express*: «Kioto ens salvarà?»
(<http://http://www.intermonoxfam.org>).

Tsunami

- SHARMA, Devinder. «Tsunamis, manglares y economía de mercado»: <http://www.rebelión.org>
- SHIVA, Vandana. «Lecciones del tsunami para quienes menosprecian a la madre tierra»: <http://www.rebelión.org>

Sequera a l'Àfrica

- *Global Express*: «Àfrica: més enllà de la sequera»: <http://www.rebelión.org>

Reducció de desastres

- PNUD: «La reducció de riesgos de desastres: un desafío para el desarrollo»: <http://www.undp.org/bcpr/disred/espanol/publications/rdr.htm>

Canvi climàtic

- UNITED NATIONS FRAMEWORK CONVENTION ON CLIMATE CHANGE: <http://unfccc.int/2860.php>
- SECRETARÍA DE LA CONVENCION MARCO DE LAS NACIONES UNIDAS SOBRE EL CAMBIO CLIMÁTICO (CMNUCC): http://unfccc.int/portal_espanol/essential_background/Kyoto_protocol/items/3329.php
- FRIENDS OF THE EARTH INTERNATIONAL – AMIGOS DE LA TIERRA INTERNACIONAL. «Recogiendo tempestades»: <http://www.tierra.org>
- GREENPEACE: <http://www.greenpeace.org>
- ADENA: <http://www.wwf.es>
- ECOLOGISTES EN ACCIÓ DE CATALUNYA: <http://www.ecologistesenaccio.org>

PER FOTOCOPIAR

Preguntes per a l'activitat 6:

Grup 1 (text 1)

1. On es va produir el tsunami de desembre de 2004?
2. Pots descriure algunes de les conseqüències que va tenir el tsunami per a les persones i per al medi ambient?
3. Explica la relació que hi ha entre l'actual model econòmic i la situació provocada pel tsunami.
4. Mira la informació dels quadres de les pàgines 10 i 11. Què podem fer per reduir el nombre de catàstrofes climàtiques?
En l'àmbit local
En l'àmbit global
5. Què podem fer per reduir la vulnerabilitat de les persones davant les catàstrofes climàtiques?

Preguntes per a l'activitat 6:

Grup 2 (text 2)

1. Quines conseqüències té l'escassetat d'aigua en la vida de les comunitats rurals africanes?
2. Com afecta aquesta situació el medi ambient en la seva regió?
3. Durant els últims anys, hi ha hagut alguna sequera a la teva regió? Quines en van ser les conseqüències? Quines diferències trobes amb la situació relatada en el text?
4. Mira la informació dels quadres de les pàgines 10 i 11. Què podem fer per reduir el nombre de catàstrofes climàtiques?
En l'àmbit local
En l'àmbit global
5. Què podem fer per reduir la vulnerabilitat de les persones davant les catàstrofes climàtiques?

Activitat complementària

6.1. Article d'opinió

Objectius

Facilitar l'assimilació i l'actitud de l'alumnat amb relació als temes treballats.

Descripció

Demandar als alumnes que escriguin un petit article d'opinió sobre una de les imatges, incloent-hi reflexions personals entorn del tema. Posteriorment, es poden escollir alguns dels articles per editar en la publicació o en la web de l'institut.

Activitat complementària dels blocs 1 i 2

6.2. Jo opino...

Objectius

Definir-se i discutir les frases proposades intentant reflexionar i argumentar sobre les conseqüències de la globalització sobre les persones.

Idees clau

El procés de globalització ha accentuat la situació de pobresa i de precarietat que pateixen milions de persones al món. (Més informació: vegeu les orientacions didàctiques dels blocs 1 i 2).

Descripció

En un cantó de l'aula o d'una sala es col·loca un cartell gran que posi «Hi estic d'acord» i, al costat contrari, un altre amb la llegenda «Hi estic en desacord», i en una paret intermèdia es col·loca un tercer cartell que digui «No n'estic segur/a». Posteriorment, tot l'alumnat es col·loca al centre de l'aula, del pati, etc. El professor o la professora llegeix les frases lentament i l'alumnat se situa en l'espai segons la seva opinió. Per torns es dona la paraula a un membre de cadascun dels tres grups de manera intercalada perquè argumentin la seva posició. S'explica a l'alumnat que té l'oportunitat de canviar d'opinió. Seria desitjable que aquells que s'han situat en la posició de «No n'estic segur/a» poguessin passar a algun dels altres grups. Una vegada s'hagin concedit quatre o cinc torns de paraules es continua amb una altra frase. Es poden escollir aquelles frases que es considerin més pertinents segons els continguts abordats en les activitats anteriors. És important destacar que no sempre hi ha respostes absolutament correctes o incorrectes i que l'important és analitzar els arguments exposats i facilitar la reflexió entorn dels temes plantejats.

Frases

1. La globalització de les comunicacions ha permès la democratització de la informació al món.
2. Els ajuts econòmics que els països rics donen als seus agricultors contribueixen a augmentar la pobresa dels camperols del Sud.
3. La globalització dona les mateixes oportunitats de comerciar i de generar riquesa a tots els països. La proliferació de les empreses transnacionals és positiva perquè dona treball a més persones i pot ajudar a acabar amb la pobresa.
4. L'estat no pot assumir tots els serveis (aigua, electricitat, salut, etc.), per la qual cosa és bo que es privatitzin perquè les empreses se'n facin càrrec.
5. Els ciutadans i ciutadanes no podem fer res en contra de les catàstrofes climàtiques. Si els Estats Units, que és el país que més contamina, es nega a signar el Protocol de Kioto, les nostres accions individuals per reduir l'efecte d'hivernacle no serveixen per a res.
6. Als països rics hi ha menys catàstrofes climàtiques i per això es donen menys pèrdues humanes i econòmiques.
7. La sequera és la principal responsable de la fam de milers de persones en els països del sud d'Àfrica.

Informació complementària i recursos

- Frase 1: vegeu les orientacions didàctiques de l'activitat 1.
Frases 2 i 3: vegeu les orientacions didàctiques de l'activitat 3.
Frase 4: vegeu les orientacions didàctiques de l'activitat 2.1.
Frase 5: vegeu les orientacions didàctiques de les activitats 2, 4 i 7.
Frase 6: vegeu les orientacions didàctiques de les activitats 4 i 6.
Frase 7: vegeu les orientacions didàctiques de l'activitat 6.

Bloc 3: Ciutadania global activa

Activitat de l'Agenda

7. Des de casa al món

Objectius

Descobrir el concepte de *ciutadania global* i les implicacions que té pel que fa a les problemàtiques socials i mediambientals, en el context d'un món globalitzat. Aquestes implicacions estan definides més avall (vegeu la definició de Ferran Polo a «Informació complementària i recursos»).

Idees clau

- El concepte de *ciutadania global* amplia l'abast del concepte convencional.
- El concepte de *ciutadania global* es fonamenta en la interdependència del món actual, conseqüència de la globalització: gairebé res d'aquest món globalitzat és aliè a ningú.
- En última instància, aquest concepte és una apel·lació a la responsabilitat individual de cada ciutadà o ciutadana.

Orientacions didàctiques

Aquesta activitat vol facilitar la reflexió sobre la ciutadania.

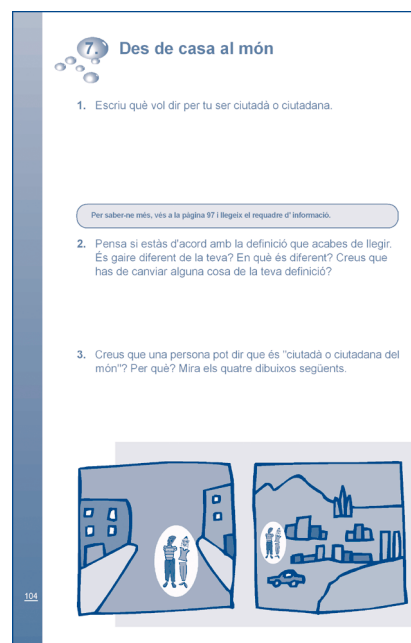
Parteix de la idea socialment més estesa: ciutadà o ciutadana és la persona que viu en una ciutat, en un país, amb els drets i deures que aquest fet comporta. Segurament és això el que l'alumnat escriurà a l'exercici 1.

Tot seguit s'introdueix un nou concepte de *ciutadania* i es convida els nois i noies a revisar la primera idea que han expressat sota la perspectiva de la nova definició, que eixampla l'extensió del concepte: de la ciutat o país, al món.

Finalment, la pregunta sobre si una persona es pot considerar ciutadà o ciutadana del món (juntament amb el dibuix que l'acompanya, que ajuda a visualitzar el concepte) pot ajudar a obrir el debat en el grup classe. S'hi poden introduir algunes preguntes: Què vol dir ser ciutadà o ciutadana del món? És contradictori sentir-se ciutadà o ciutadana del món i d'un país alhora? Podríem viure aïllats del món? Ens afecta el que passa al món? Com?

Aquesta darrera pregunta ens pot dur a la segona part de l'activitat («Notícies que vénen de lluny i de no tan lluny...»). Davant d'un recull de titulars apareguts en diversos mitjans, l'alumne/a ha de dir si creu que el que passa al món (sigui més o menys llunyà) li diu alguna cosa, com a ciutadà o ciutadana que és. Se li demana que argumenti la seva opció. Al final, es poden posar en comú les aportacions de tots, i mirar d'arribar a algunes conclusions.

Per posar-ho en comú i treure'n conclusions pot anar bé la tècnica de l'adhesiu: es reparteix un paperet adhesiu (d'aquells d'escriure notes) a cada alumne/a; cadascú hi escriu una frase curta o una paraula; es van enganxant a la pissarra agrupant els que s'assemblen. Això permetrà arribar a una síntesi grupal.

Informació complementària i recursos

La definició que es treballa a l'Agenda procedeix de Ferran Polo:

«Veiem la ciutadana i el ciutadà global com aquell que es caracteritza per:

- ⇒ Ser conscient de la gran amplitud del món i tenir un sentit del propi paper com a ciutadà, amb drets i deures.
- ⇒ Sentir-se indignat davant qualsevol injustícia social.
- ⇒ Respectar i valorar la diversitat com a font d'enriquiment humà.
- ⇒ Responsabilitzar-se de les seves accions.
- ⇒ Participar, comprometre's i contribuir amb la comunitat en una diversitat d'àmbits, des dels locals fins als més globals, amb l'objectiu d'aconseguir un món més equitatiu i sostenible.
- ⇒ Conèixer com funciona el món econòmicament, política, social, cultural, tecnològica i ambiental.»

Font:[Ferran Polo Morral, *Hacia un currículum para una ciudadanía global*, Intermón Oxfam, Barcelona, 2004, pàg. 36].

- INTERMÓN OXFAM: *Educar per a una ciutadania global*. Barcelona: Intermón Oxfam, 2005.
- DIPUTACIÓ DE BARCELONA, ALIÓ, M. A.; OLIVELLA, M. [coord.]. *Per viure bé nosaltres i les generacions que vindran: com prendre part a fer sostenibles els nostres pobles i ciutats*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1999.
- XARXA DE MOBILITZACIÓ GLOBAL: <http://www.xarxaglobal.net>

Activitat complementària

7.1. Una notícia de casa

Objectius

Complementar l'activitat de l'Agenda amb la recerca de notícies de l'entorn immediat, per tal de prendre consciència que els problemes mediambientals també els tenim a prop.

Idees clau

- En el nostre entorn més immediat hi ha situacions i comportaments contraris respecte del medi ambient i la sostenibilitat.

Orientacions didàctiques

Demandar a l'alumnat que busqui als diaris de la ciutat o de la regió alguna notícia que faci referència a algun problema mediambiental que hi hagi en el seu entorn, així com les solucions que s'hi hagin donat (des d'administracions públiques a grups ciutadans).

Cada alumne/a pot presentar la seva notícia a l'aula, i es poden anar enganxant al suro de la classe, de manera que s'obté una radiografia de la salut ambiental de la ciutat o regió. Es pot preguntar a l'alumnat sobre el que s'ha fet (o el que es pot fer) per reduir l'impacte negatiu d'aquests problemes ambientals d'àmbit més local.

Activitat de l'Agenda

8. Això ha de canviar!

Objectius

Ajudar a reflexionar sobre la responsabilitat dels ciutadans i ciutadanes pel que fa a l'adquisició d'uns hàbits de vida més sostenibles i solidaris, així com sobre la necessitat de la mobilització ciutadana per canviar males pràctiques ecològiques i socials de governs i empreses.

Idees clau

- La ciutadania global té sentit si és activa, és a dir, si després d'identificar els problemes de sostenibilitat ambiental i social detectats, cerca i posa en pràctica accions encaminades a reduir-los o eliminar-los.
- És possible canviar aquells aspectes de la globalització que no respecten el medi ambient ni els drets humans, mitjançant accions personals i col·lectives de la ciutadania.

Orientacions didàctiques

Canviem nosaltres i ajudem a canviar el nostre entorn més proper!

En aquesta primera part de l'activitat 8, es convida l'alumnat a canviar els seus hàbits personals i contribuir a canviar els de l'entorn més proper. Els dos dibuixos presenten els àmbits escolar i municipal. En aquests ambients es presenten pràctiques no sostenibles, ni ecològicament ni socialment. Es convida l'alumnat a pensar quins canvis es podrien introduir per millorar aquesta situació.

Ajudem a canviar el món!

A la segona part de l'activitat 8, es proposen dues situacions reals de mobilitzacions ciutadanes: una de l'entorn de l'alumnat i una altra de més llunyana. Aquestes situacions permetran obrir la reflexió sobre les mobilitzacions ciutadanes.

En un segon moment, es convida l'alumnat a participar, a títol personal o en grup, en campanyes que moltes vegades duen a terme diverses organitzacions.

Respostes a les frases inacabades:

Contribuim a canviar els hàbits al nostre municipi

1. Si usem materials afavorim l'acumulació de residus.
2. Algunes multinacionals que comercialitzen carn causen perquè obren pastures per als animals.
3. es desaprofita de moltes maneres, i no n'hi ha gaire.
4. Per tal de cridar l'atenció dels consumidors a vegades es consumeix de manera poc sostenible.
5. La contaminació fa perdre qualitat de vida.

B

• Ja l'adones que s'hi veuen alguns hàbits que no són sostenibles ni ecològics. S'haurien de canviar per tal que ho fossin. Torna a escriure aquí sota els textos de cada dibuix en el lloc corresponent, però canviant allò que creguis que s'ha de canviar.

dibuix A

1.
2.
3.
4.

dibuix B

1.
2.
3.
4.
5.

DIBUIX A:

-És de dia i el llum de l'aula està encès.

1. Si encenem ELS LLUMS quan no cal, estem consumint energia de manera innecessària.

-Un aparcament és ple de cotxes.

2. L'ús excessiu DEL COTXE en els desplaçaments urbans provoca contaminació atmosfèrica.

-En un racó, una paperera que conté de tot (plàstics, alguna llauna, paper, etc.)

3. Si no separem LES DEIXALLES no facilitem el reciclatge de residus.

-També es veu un entrepà gairebé sencer a terra.

4. És 4. És insostenible i injust no aprofitar ELS RECURSOS ALIMENTARIS que tenim a l'abast.

DIBUIX B:

-Un noi beu un refresc en un got de plàstic no reciclable.

1. Si usem materials NO RECICLABLES afavorim l'acumulació de residus.

-Una noia menja una hamburguesa.

2. Algunes multinacionals que comercialitzen carn causen DESFORESTACIÓ perquè obren pastures per als animals.

-L'aixeta de la plaça és oberta i ningú no la fa servir.

3. L'AIGUA es desaprofita de moltes maneres, i no n'hi ha gaire.

-Uns grans magatzems tenen aparadors i cartells lluminosos amb molts llums encesos i és de dia.

4. Per cridar l'atenció dels consumidors a vegades es consumeix ENERGIA de manera poc sostenible.

-Una moto que passa fa molt de soroll.

5. La contaminació ACÚSTICA fa perdre qualitat de vida.

Si es vol treballar el context més global, es pot fer l'activitat complementària 8.1.

Informació complementària i recursos

- HERAS, F. *EntreTantos: guía práctica para dinamizar procesos participativos sobre problemas ambientales y sostenibilidad*. Valladolid: GEA, 2003.
- FONT, J.; GOMÀ, R. «Criteris i propostes per a la participació ciutadana de l'Agenda 21 de Barcelona». Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2001.
- GREENPEACE. Actúa «Consejos para una vida sostenible». (<http://www.greenpeace.org/espana>).
- Opcions. Informació pràctica per a un consum conscient i responsable: (<http://cric.pangea.org/>)

Activitat complementària

8.1. Un altre món és possible!

Objectius

Amb aquesta activitat s'intenta treballar, d'una manera gràfica, dues idees: d'una banda, la globalitat i, en aquest context, la interacció mundial d'algunes decisions que es prenen; i de l'altra, l'actitud crítica i de participació que mostra la parella, que s'interroga sobre el que poden fer.

Idees clau

- Vegeu l'activitat 8.

Orientacions didàctiques

Aquesta activitat pot ajudar a percebre l'abast global de les intervencions humanes en el medi i, a més, pot permetre reflexionar sobre actituds nihilistes i fatalistes que tan sovint es perceben en l'opinió pública. Convé treballar aquesta activitat tenint present la localitat i la globalitat. Aquests dos conceptes es poden presentar com a complementaris i no com a antitètics.

Informació complementària i recursos

- RODDICK, Anita: *Tómatalo como algo personal*. Barcelona: Icaria; Intermón Oxfam, 2004.
- WEISSMANN, H.; LLABRÉS, A. *Guia per fer l'Agenda 21 escolar*. Ajuntament de Barcelona, 2001: http://www.bcn.es/agenda21/A21_ESCOLAR.htm
- *The Ecologist*. <http://www.theecologist.net/>. En castellà, Revista sobre temes d'ecologia
- THE WORLDWATCH INSTITUTE: <http://worldwatch.org/>
- EDITORIAL ICÀRIA: <http://www.icariaeditorial.com/>. [Editorial especialitzada en la publicació de llibres sobre desenvolupament, pau i conflictes, sostenibilitat, cooperació, comerç just, etc.]
- Informació alternativa: (<http://www.rebelion.org>, www.voltaire.org.es)

Ajudem a canviar el món!

- Algunes empreses han estat acusades per ONG de no respectar el medi ambient ni els drets humans.

1. Llegeix les històries següents:

A.
El 1998 el Banc Mundial va dir a Bolívia que si volia ajut econòmic havia de vendre el servei de subministrament d'aigua de la ciutat de Cochabamba a una empresa privada. La gestió del servei va passar del Govern a l'empresa Aguas de Tunari, una filial de la multinacional dels Estats Units Bechtel. Els veïns i veïnes de Cochabamba de seguida van notar el canvi. Les tarifes de l'aigua van pujar-se quasi un 35 % el gener de 2000. La resposta de la ciutadania va ser immediata: milers de persones es van mobilitzar organitzant vigües i talls de carreteres durant molts dies. Demanaven que feches amb el servei de subministrament d'aigua al Govern. Després d'una setmana de mobilitzacions populars, el president va anunciar el trencament del contracte amb la multinacional.

B. El programa Fem un jardí de Granollers guardonat al Certament de Drets de la Infantesa.

El programa municipal Fem un jardí ha aconseguit el premi Dret de la Infantesa a la Participació. L'alcaldessa de Granollers, Josep Mayoral, acompanyada de dos alumnes de les escoles implicades, ha rebut aquesta setmana un premi concedit a l'Ajuntament de Granollers pel programa municipal Fem un jardí.

Aquest programa, iniciat l'any 2003, ha aconseguit que un centenar d'alumnes de primària dels CEIP Granollers i Mestre Morlaña -una cinquantena de cada escola- participi en la creació de dos espais públics de Granollers situats al costat d'ambdós centres, que actualment són el Parc de les Cinc a tocar del CEIP Granollers, i el Parc de la Mediterrània, al costat del CEIP Mestre Morlaña. Els alumnes han pogut participar en el disseny, la denominació, el seguiment i l'execució d'aquests espais verds.

Aquesta iniciativa ha rebut, doncs, el reconeixement a la seva capacitat de promoure la participació dels més joves, dins el II Certamen de Drets de la Infantesa i Política Local 2005, que promouen el comitè espanyol d'UNICEF (Fons de les Nacions Unides per als Infants), el Ministeri de Treball i Afers Socials, la Federació Espanyola de Municipis i Províncies, la Xarxa Local a favor dels Drets de la Infantesa i l'Autodiscreció i Ciutats Amigues.

2. Has participat en algun acte reivindicatiu d'estudiants (a l'escola, al carrer, alguna assemblea, etc.)?

- 2.1. Què reivindicàveu?
- 2.2. A qui ho demanàveu?
- 2.3. Es van satisfer les reivindicacions?

3. Aquests són alguns exemples de mobilitzacions i participació ciutadana. Creus que van tenir èxit? Si és així, quin va ser el secret d'aquest èxit?

Per saber-ne més, veu a les pàgines 109 i 110.

Activitat complementària 8.1

8.1. Un altre món és possible!

1. Mira la imatge de dalt. Ajuda el nostre amic i la nostra amiga a respondre la pregunta que es fan: escriu cinc accions que podem dur a terme per intentar millorar la situació del nostre món i que no apareguin notícies com les que hem vist anteriorment:

1. -----
2. -----
3. -----
4. -----
5. -----

2. Els ciutadans i ciutadanes tenim diverses maneres de fer sentir la nostra veu. Aquí en tens dues propostes:

Ciberactivista!

Allò que afecta més una empresa que no respecta el medi ambient ni els drets laborals és que no comprem els seus productes. És així que els consumidors i les consumidores tenim, tots junts, un poder fabulós per forçar algunes empreses a canviar. Diverses organitzacions ens donen informació sobre les bones i les males pràctiques empresarials.

Participa!

Amb organitzacions del teu barri, de la teva ciutat. Segur que a prop tens un grup de ciutadans i ciutadanes que s'han organitzat per tal de lluitar per una societat més respectuosa amb el medi ambient i els drets humans. Informa-te'n a les webs següents:

- Federació Catalana d'ONG per al Desenvolupament:

<http://www.pangea.org/fcongdl/>

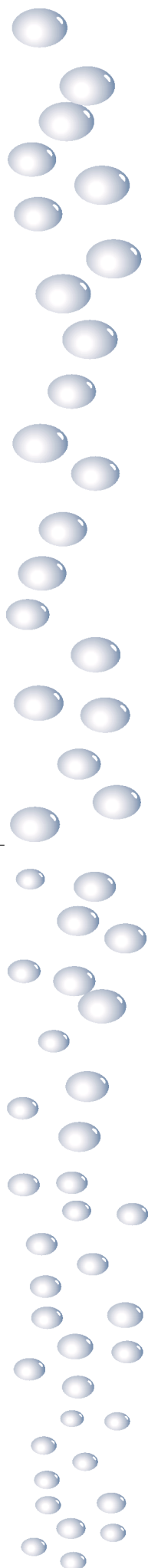
- Portal europeu de joventut:

http://europa.eu.int/youth/volunteering_-_exchanges/index_eu_es.html

- Servei Català del Voluntariat:

http://www.xarxanet.org/xarxanet/novetats.voluntariat?xnt_portal=100

PER FOTOCOPIAR

8. Diades internacionals

Primer trimestre

8 de setembre

Dia internacional de l'Alfabetització

Des del 1967 l'ONU va instituir aquest dia per promoure l'alfabetització universal, especialment entre les dones, que són les que tenen menys accés a l'educació. Les persones alfabetitzades compten amb més oportunitats per sortir de la pobresa i viure una vida amb dignitat.

16 de setembre

Dia Internacional per a la Protecció de la Capa d'Ozó

Aquest dia es commemora la signatura del Protocol de Mont-real, sobre la protecció de la capa d'ozó, malmesa per l'emissió de substàncies nocives a l'atmosfera. L'ozó és un gas que hi ha a l'atmosfera i que actua com a protecció enfront de les radiacions ultraviolades que arriben a la Terra i causen danys a la salut de les persones, als ecosistemes i al medi ambient.

21 de setembre

Dia Internacional de la Pau

Dedicat a promoure i enfortir els ideals de pau de les nacions i els pobles del món. L'Assemblea General de les Nacions Unides sol·licita que aquest dia es posi en pràctica l'alto el foc on hi hagi conflictes i es promogui la no-violència a escala mundial.

22 de setembre

Dia Europeu «A ciutat sense el meu cotxe!»

Aquest dia fou proclamat per primera vegada a França el 1998. Intenta, d'una banda, denunciar els problemes provocats per la utilització excessiva de cotxes, i de l'altra, promoure uns mitjans de transport més respectuosos amb el medi ambient, la convivència i la qualitat de vida de les persones. És una oportunitat per usar mitjans de transport alternatius al cotxe particular.

Última setmana de setembre (cada govern en determina la data)

Dia Marítim Mundial

Instituit per les Nacions Unides per promoure la seguretat en la navegació marítima, la protecció del medi ambient i prevenir la contaminació dels oceans i els mars. Un exemple de desastre mediambiental és l'accident del petrolier *Prestige*. La marea negra del petrolier *Prestige* va produir danys incalculables en el medi ambient i la població.

2 d'octubre

Dia Mundial de l'Hàbitat

Actualment, més de la meitat de la població mundial viu a les ciutats, i l'any 2030 la població urbana haurà crescut fins a duplicar la rural. Milions de persones que viuen a les ciutats no poden accedir als avantatges que els podrien proporcionar, a causa de les condicions d'inseguretat, serveis insuficients, contaminació ambiental, etc. El Dia Mundial de l'Hàbitat es va establir el 1985 per tal de propiciar una reflexió sobre la millora de la qualitat de vida a les ciutats per a les persones que hi viuen, tant als països rics com als països menys desenvolupats.

11 d'octubre

Dia internacional per a la Reducció dels Desastres Naturals

Dia dedicat a promoure la millora dels sistemes de prevenció de desastres naturals (terratrèmols, huracans, sequeres, etc.) que cada any provoquen milers de víctimes, i també la reducció de la vulnerabilitat de les poblacions dels països empobrits.

16 d'octubre

Dia Mundial de l'Alimentació

Commemora la fundació de la FAO (Organització per a l'Alimentació i l'Agricultura i l'alimentació). Té com a objectiu sensibilitzar la població i enfortir la solidaritat en la lluita contra la fam, la malnutrició i la pobresa.

17 d'octubre

Dia Internacional per a l'Eradicació de la Pobresa

Més de 800 milions de persones al món no tenen accés al menjar suficient per alimentar-se, i més de 1.100 milions sobreviuen amb menys d'un dòlar diari. Aquesta diada té com a objectiu enfortir els esforços d'organitzacions, governs i persones per tal d'eradicar la pobresa i aconseguir una vida digna per a totes les persones del món.

Campanya Pobresa Zero: <http://www.pobrezacero.org/intro.php>

24 d'octubre

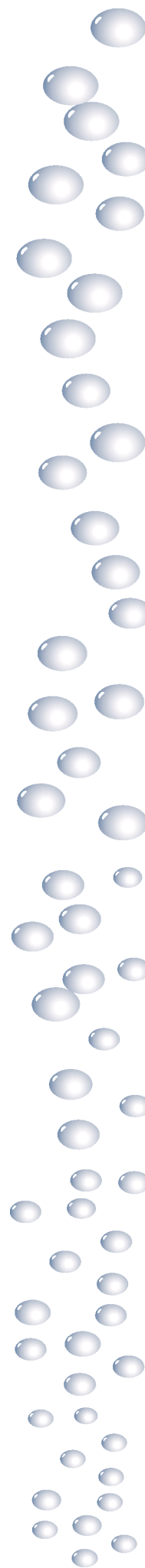
Dia Mundial d'Informació sobre el Desenvolupament

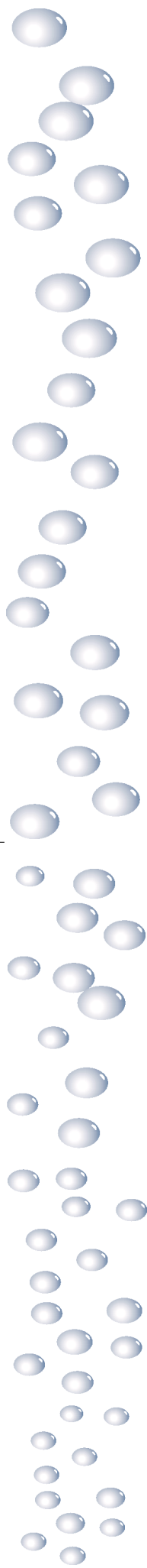
Aquest dia fou instaurat per l'Assemblea General de l'ONU el 1972, amb l'objectiu de centrar cada any l'atenció de l'opinió pública mundial en els problemes de desenvolupament i la necessitat d'intensificar la cooperació internacional per tal de resoldre'ls.

6 de novembre

Dia Internacional per a la Prevenció de l'Explotació del Medi Ambient en la Guerra i els Conflictes Armats

Diada celebrada per l'ONU per sensibilitzar la població sobre la necessitat de protegir el medi ambient, els ecosistemes i els recursos naturals dels danys produïts pels conflictes armats.

16 de novembre

Dia Internacional per a la Tolerància

Per iniciativa de la UNESCO, el 1995 fou declarat Any de les Nacions Unides per a la Tolerància, i es va fer una campanya mundial a favor de la tolerància i la no-violència. En aquest any es va instaurar el Dia Internacional per a la Tolerància. L'exercici de la tolerància suposa educació i sensibilització d'infants i adults per desenvolupar el coneixement i la comprensió mútua entre els pobles i les cultures.

20 de novembre

Dia Universal de la Infància

El 1982, davant l'enorme quantitat de nens i nenes palestins i libanesos morts per les agressions de l'exèrcit d'Israel, l'ONU va decidir promoure la celebració d'un Dia del Nen o de la Infància a tot el món. Aquest dia es dedica a promoure els drets dels nens i nenes, i una millora de les condicions de vida de la infància.

25 de novembre

Dia Internacional per a l'Eliminació de la Violència contra les Dones

L'Assemblea de Nacions Unides va escollir aquest dia com a mostra de reconeixement als moviments internacionals que volen acabar amb la violència contra les dones, fet que cada any causa milers de víctimes a tot el món. L'elecció del 25 de novembre és en record de l'assassinat de les germanes Mirabal a la República Dominicana, esdevingut tal dia com aquest de 1961.

1 de desembre

Dia Mundial de la Sida

Actualment, 50 milions de persones al món estan infectades amb el virus de la sida, i la gran majoria no rep cap tractament ni atenció mèdica. Combatre la sida, el paludisme i altres malalties és un dels Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni. Per a l'any 2015, els 191 Estats membres de l'ONU s'han compromès a complir aquests objectius.

5 de desembre

Dia Internacional del Voluntariat per al Desenvolupament Econòmic i Social

El 1985 es va establir aquesta diada amb l'objectiu de promoure el reconeixement i la incentivació del voluntariat. De fet, aquest any hi va haver una major presa de consciència sobre el poder del voluntariat en les seves diferents formes i sobre les maneres de donar-hi suport.

10 de desembre

Dia dels Drets Humans

Aquest dia es commemora l'aniversari de l'aprovació de la Declaració Universal dels Drets Humans per l'Assemblea General de les Nacions Unides l'any 1948. Amb el pas dels anys, s'han anat desenvolupant un seguit d'instruments i mecanismes que permeten fer front a les violacions dels drets humans que, encara avui, continuen sent un greu problema a diversos països del món, tant del Nord com del Sud.

18 de desembre

Dia Internacional de les Persones Migrants

Aquesta commemoració es va instituir per tal de difondre els drets humans i les llibertats de les persones migrants, i amb l'objectiu de crear un fòrum per a l'intercanvi d'experiències i la formulació de mesures per a la protecció de les persones que es veuen obligades a migrar.

Segon trimestre

2 de febrer

Dia Mundial dels Aiguamolls

Aquest dia es commemora la signatura de la Convenció sobre les Zones Humides de 1971, que intenta protegir aquests espais naturals, fonamentals per al funcionament dels ecosistemes i el clima, a més de ser hàbitat de diverses espècies.

21 de febrer

Dia Internacional de la Llengua Materna

Data destinada a difondre la importància del reconeixement i la pràctica de les llengües maternes del món, sobretot de les que són minoritàries, moltes de les quals estan en perill d'extinció.

8 de març

Dia de les Nacions Unides per als Drets de la Dona i la Pau Internacional

Commemorat per grups de dones d'arreu del món i també a l'ONU. És una festa nacional a molts països. A més de recordar la llarga lluita de les dones per la igualtat, amb la celebració d'aquest dia s'intenta sensibilitzar els governs i els ciutadans per posar fi a la discriminació i assolir el respecte ple dels drets de les dones.

21 de març

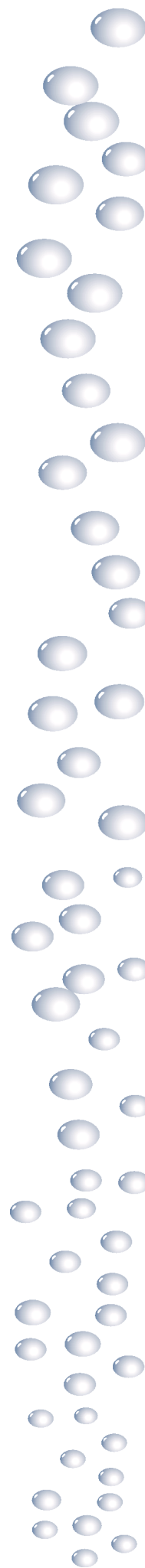
Dia Internacional per a l'Eliminació de la Discriminació Racial

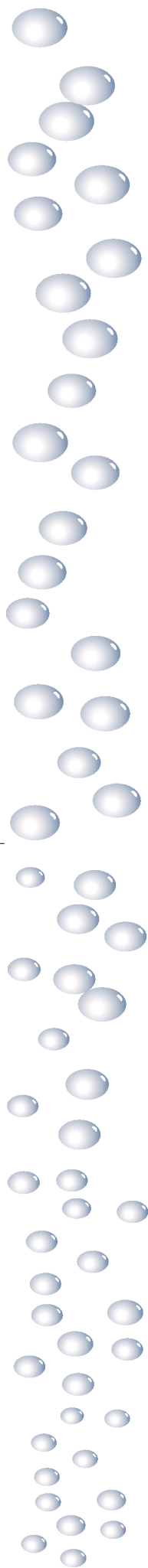
Dia institucionalitzat per tal posar fi a totes les formes de discriminació racial, la xenofòbia i altres formes d'intolerància. La discriminació és present en moltes societats i genera molts conflictes. Les persones discriminades tenen menys accés a la salut i a l'educació, a més d'estar més exposades a la pobresa i la marginació.

22 de març

Dia Mundial de l'Aigua

La celebració d'aquest dia fou decidit per l'ONU el 1993, amb l'objectiu de sensibilitzar la ciutadania, els governs, les empreses, etc., sobre la necessitat d'aplicar tots els esforços necessaris en la conservació i el manteniment dels recursos hídrics existents al món, i també per posar en pràctica les recomanacions de l'Agenda 21.

23 de març

Dia Meteorològic Mundial

L'Organització Meteorològica Mundial (de Nacions Unides) va promoure aquest dia per tal d'informar i crear consciència sobre la importància del clima per als ecosistemes i les persones, així com sobre la necessitat de minimitzar l'impacte causat per les activitats humanes.

Tercer trimestre

7 d'abril

Dia Mundial de la Salut

Impulsat per l'OMS (Organització Mundial de la Salut), cada any es dedica a promoure la prevenció o el tractament d'un problema de salut determinat.

22 d'abril

Dia de la Terra

Fou celebrat per primera vegada als Estats Units, el 22 d'abril de 1970. El 1990 es va celebrar per primera vegada a tot el món, amb la participació de milions de persones preocupades per la degradació del planeta. El Dia de la Terra vol propiciar la responsabilitat global sobre la protecció del medi ambient.

23 d'abril

Dia Mundial del Llibre i dels Drets d'Autor

La idea d'instaurar aquesta celebració va sorgir a Catalunya, on aquest dia s'acostuma a regalar llibres i roses. En aquesta data la UNESCO pretén promoure la lectura entre tots els sectors de la població.

9 de maig

Dia d'Europa

El 9 de maig de 1950, Robert Schuman, el ministre francès d'Afers Exteriors, va presentar la seva proposta per a la creació d'una Europa organitzada com un requisit indispensable per al manteniment d'unes relacions pacífiques. Aquesta proposta, coneguda com a *Declaració Schuman*, es considera el germen de la creació del que actualment és la Unió Europea. Aquest dia se celebren activitats i festes que acosten Europa als ciutadans i ciutadanes i que agermanen els diferents pobles europeus.

21 de maig

Dia Mundial de la Diversitat Cultural per al Diàleg i el Desenvolupament

Nacions Unides va instaurar aquest dia per tal de crear consciència sobre la valoració de les diferents cultures, el respecte a la diversitat i la seva importància com a fonament de la identitat.

22 de maig

Dia Internacional de la Diversitat Biològica

L'objectiu d'aquest dia és difondre informació a la població sobre la importància de preservar la diversitat biològica del planeta i aturar la creixent extinció de les espècies, que fa perillar molts ecosistemes.

24 de maig

Dia Europeu dels Parcs Naturals

Aquesta data commemora a tot Europa la creació dels primers parcs naturals a Suècia l'any 1909. La Federació Europarc va promoure la celebració d'aquesta diada per tal de divulgar els valors vinculats a la protecció del medi ambient i de les zones verdes.

31 de maig

Dia Mundial sense Tabac

El tabac és un dels principals factors de risc d'un gran nombre de malalties. La incidència del tabaquisme causa la pèrdua de moltes vides cada any i un cost molt alt per als sistemes de salut de molts països. Aquest dia es pretén donar a conèixer els diversos perjudicis causats per la cigarreta a la salut de la població en general.

5 de juny

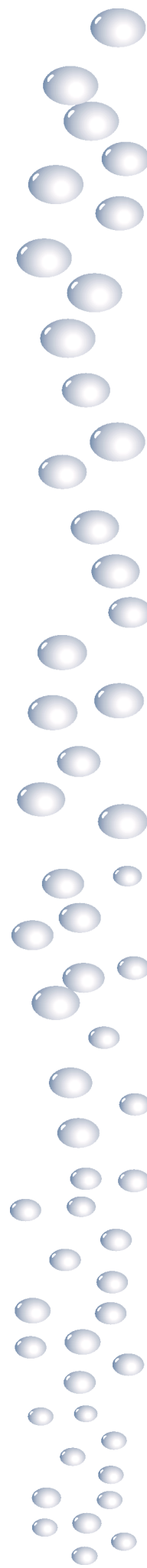
Dia Mundial del Medi Ambient

És el dia assenyalat per les Nacions Unides per sensibilitzar i alertar sobre la degradació mediambiental i la necessitat d'incrementar les accions socials i polítiques a favor de la seva protecció.

17 de juny

Dia Mundial de la Lluita contra la Desertització i la Sequera

El 1994, l'Assemblea General de les Nacions Unides va proclamar aquest dia amb l'objectiu de sensibilitzar l'opinió pública sobre la necessitat d'unir esforços de la cooperació internacional per lluitar contra la desertització i els efectes de la sequera. També s'intenta conscienciar sobre la necessitat de l'aplicació de la Convenció de les Nacions Unides de Lluita contra la Desertització, aprovada aquell mateix any.

9. Propostes d'avaluació de continguts per a l'alumnat

A continuació s'ofereixen dos models d'avaluació per mesurar els coneixements que l'alumnat ha assolit al final del que s'ha treballat a l'Agenda.

Els models s'ofereixen en un format que ja està preparat per tal que sigui fotocopiats.

Si ha estat el tutor o la tutora la persona que ha treballat el gruix de les activitats de l'Agenda amb el grup, és aconsellable que també sigui qui en faci l'avaluació més general. Les activitats pròpies de determinades àrees (Ciències Socials, Ciències de la Naturalesa, Matemàtiques o Llengua) es poden avaluar dins de l'àrea en qüestió, si el professorat ho creu convenient.

El procés d'avaluació (que s'haurà de fer a final de curs, quan s'hagi treballat tota l'Agenda) es pot fer de diverses maneres. A continuació s'ofereixen algunes observacions per tal de facilitar-ne el procés:

- a. El professorat corregeix per escrit la prova, establint uns criteris de puntuació determinats, segons el que s'hagi treballat. S'ha de tenir en compte que algunes qüestions poden ser més opinables. En aquests casos es pot valorar la justificació que en fa l'alumne/a.
- b. A la classe següent, s'obre un debat sobre aquelles preguntes que puguin tenir respostes més lliures, segons les opinions i les visions de cada alumne/a. Aquest plantejament pot ajudar a donar una visió de les percepcions finals de l'alumnat sobre el temari treballat.
- c. Si es creu convenient, en el model B es pot demanar a l'alumnat que justifiqui les qüestions que són més opinables (per exemple, les preguntes 6, 9 o 10).
- d. Es pot optar per un model mixt de correcció de les proves. El professorat corregeix aquelles preguntes que no són matèria opinable, i deixa sense corregir les que tenen respostes més lliures. Aquestes són les que es poden debatre a la classe següent. En aquesta sessió, el professorat pot avaluar els procediments i les actituds de l'alumnat a l'hora d'intervenir en el debat i emetre opinions.

MODEL A

AGENDA 21: QUÈ HE APRÈS DE NOU?

ESCOLA:.....
NOM I COGNOMS:.....
DATA:.....

1. Explica en dues o tres oracions què és la globalització:

2. Esmenta tres conseqüències de l'actual procés de globalització sobre el medi ambient:

- a)
- b)
- c)

3. Esmenta tres conseqüències de l'actual procés de globalització sobre les persones:

- a)
- b)
- c)

4. Creus que un altre model de globalització és possible? Per què?

PER FOTOCOPIAR

PER FOTOCOPIAR

5. Com seria un model d'agricultura més respectuós amb el medi ambient?

6. Resumeix breument alguna experiència de desenvolupament respectuosa amb el medi ambient i justa amb les persones, en l'àmbit familiar, local, regional o internacional:

7. Què és la ciutadania global activa?

8. Digues tres accions que pots fer a casa teva o a la teva escola per respectar més el medi ambient:

9. Esmenta tres maneres de participació ciutadana per fer pressió a empreses i governs per aconseguir més sostenibilitat social i ecològica:

10. Defineix aquests dos conceptes:

a) Efecte d'hivernacle:

b) Transnacional:

MODEL B

AGENDA 21: QUÈ HE APRÈS DE NOU?

ESCOLA:

NOM I COGNOMS:

DATA:

Digues si creus que les oracions següents són veritables o falses:

1. En general, l'actual model econòmic és respectuós amb el medi ambient.

V F

2. Les poblacions dels països del Sud són les més perjudicades per l'actual globalització.

V F

3. El fet que tot es pugui vendre i comprar repercuteix negativament en el medi ambient i en les persones.

V F

Completa les oracions següents de la manera que creguis més convenient:

4. La privatització de recursos naturals (com ara l'aigua) provoca...

5. Les activitats econòmiques de les transnacionals...

6. Davant d'un model econòmic insostenible, els ciutadans i ciutadanes han de...

PER FOTOCOPIAR

PER FOTOCOPIAR

Per a cada pregunta, escull la resposta que creguis correcta:

7. L'efecte d'hivernacle...

- a) ... provoca un escalfament del planeta, i això ens permet gaudir més de la natura.
- b) ... provoca un escalfament del planeta, i això té conseqüències negatives per a la natura i les persones.
- c) ... provoca que els raigs del sol no arribin a terra.

8. La globalització actual és...

- a) ... bona per a les persones, perquè permet guanyar diners.
- b) ... injusta, perquè ha accentuat els grans desequilibris que ja existien entre pobres i rics.
- c) ... negativa, perquè privatitza l'aigua.

9. Les accions de pressió ciutadana a empreses i governs...

- a) ... són necessàries per aconseguir canviar l'actual model de desenvolupament.
- b) ... no serveixen per a res, perquè els polítics i empresaris no ens escolten.
- c) ... em semblen bé si jo puc seguir fent el que em sembli.

10. L'actual model econòmic és...

- a) ... una passada, perquè puc consumir tot el que vulgui, si tinc diners.
- b) ... correcte, perquè hi sortim guanyant tots.
- c) ... insostenible, perquè no respecta ni els drets humans ni la natura.

10. Models per a la valoració de l'Agenda

Les diverses edicions de l'Agenda i de la Guia han anat modificant les propostes didàctiques sovint tenint en compte el que heu valorat tant l'alumnat com el professorat que les ha fetes servir.

És per això que us demanem que, individualment o en equip, ompliu els dos fulls de valoració següents: un per a l'Agenda i un altre per a la Guia.

Igualment, seria bo que el vostre alumnat valorés l'Agenda. Per això, us proposem un full de valoració especialment pensat per tal que l'omplin els nois i noies que l'han treballada.

Us agraiem que fotocopieu aquests fulls i els envieu per fax al número 934 022 493, o per correu postal a l'adreça: Escola Industrial. Edifici del Relotge, 2a planta, carrer d'Urgell, 187, 08036 Barcelona. Si ho preferiu, podeu baixar-vos la versió electrònica que trobareu a la pàgina web: www.diba.es/xarxasost i enviar-nos-la a: xarxasost@diba.es.

10.1 Per al professorat

Agenda

a) Heu treballat les activitats de l'Agenda? Sí NO

b) Si heu contestat que sí, en quins nivells les heu treballat?

1r ESO 2n ESO 3r ESO 4t ESO

c) Quines parts n'heu treballat?

Bloc 1 Bloc 2 Bloc 3

d) Per què?

e) Àrees que s'hi han implicat:

Tutoria C. Socials C. de la Nat.
 Matemàtiques Llengua Altres

f) Continguts en general

Molt bé Observacions:
 Bé
 Regular
 Malament
 Molt malament

g) Activitats

Molt bé Observacions:
 Bé
 Regular
 Malament
 Molt malament

h) Disseny

Molt bé Observacions:
 Bé
 Regular
 Malament
 Molt malament

PER FOTOCOPIAR

PER FOTOCOPIAR

i) Valoreu, si us plau, aquests altres elements:

	Sí, molt	Força	Regular	No gaire	Gens
-El vocabulari usat ha estat l'adequat per al vostre alumnat?					
-Les imatges (dibuixos i les fotografies) i els gràfics i taules han estat els adequats?					
-Les activitats han permès la participació de tot el grup?					
-El plantejament ha resultat interessant per al vostre alumnat?					
-L'ordenació dels temes i la seqüenciació n'han facilitat la comprensió?					
-La bibliografia i la llista de pàgines web hi ha ajudat?					

j) Finalment, feu qualsevol altra observació sobre l'Agenda que cregueu oportuna:

Guia didàctica

a) Heu usat la Guia per al desenvolupament de les activitats de l'Agenda?

Sí No

b) En quines activitats de l'Agenda us ha ajudat?

c) Heu treballat activitats complementàries de la Guia didàctica?

Sí No

d) Si heu contestat que sí, quines activitats heu treballat?

e) Àrees que s'hi han implicat:

Tutoria C. Socials C. de la Nat.
Matemàtiques Llengua Altres

f) Continguts de la Guia, en general

Molt bé Observacions:
Bé
Regular
Malament
Molt malament

g) Proposta d'activitats complementàries

Molt bé Observacions:
Bé
Regular
Malament
Molt malament

h) Disseny

Molt bé Observacions:
Bé
Regular
Malament
Molt malament

PER FOTOCOPIAR

PER FOTOCOPIAR

i) Les orientacions per a l'aplicació didàctica de les activitats

- Molt bé Observacions:
- Bé
- Regular
- Malament
- Molt malament

j) Valoreu, si us plau, aquests altres elements de les activitats complementàries:

	Sí, molt	Força	Regular	No gaire	Gens
-El vocabulari usat ha estat l'adequat per al vostre alumnat?					
-Les imatges (dibuixos i les fotografies) i els gràfics i taules han estat els adequats?					
-Les activitats han permès la participació de tot el grup?					
-El plantejament ha resultat interessant per al vostre alumnat?					
-La bibliografia, la llista de pàgines web i, en general, la informació complementària us ha ajudat?					

k) Finalment, feu qualsevol altra observació sobre la Guia que cregueu oportuna:

10.2 Per a l'alumnat

Després d'haver treballat les activitats de l'Agenda, ens agradaria saber la teva opinió sobre aquest material. Així, en properes edicions podrem modificar allò que s'hagi de millorar.

Sobre els continguts en general:

- a) Què és el que més t'ha agradat?
- b) Què és el que no t'ha agradat?
- c) Què és el que t'ha estat més útil?

Sobre les activitats que has fet:

- d) Quines t'han interessat més? Per què?
- e) Quines t'han avorrit més? Per què?
- f) Quines t'han costat més de fer? Per què?
- g) Quines activitats has fet en grup?
- h) Creus que has entès bé els temes que has treballat? Per què?

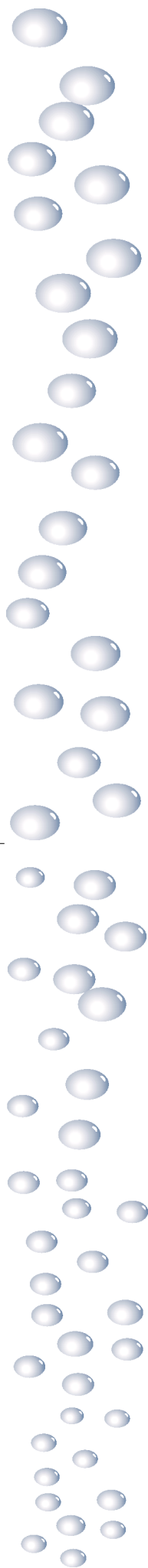
Altres aspectes de l'Agenda:

i) Puntua de l'1 al 10 (10: molt bé; 1: molt malament):

- Els dibuixos i les fotos
- Els gràfics i les taules de dades
- La presentació gràfica (tipus de lletra, títols, distribució de les pàgines, etc.)
- Les explicacions dels requadres («Sabies que...», «I tu, què hi pots fer?», etc.)
- La bibliografia i les pàgines web

Conclusió:

j) Escriu en una o dues ratlles alguna conclusió que hagi tret després de fer les activitats de l'Agenda:

11. Annexos

11.1. Glossari

Banc Mundial

Banco Mundial / Maailma Pank / La Banca Mondiale

Organisme internacional encarregat del finançament del desenvolupament. Juntament amb el Fons Monetari Internacional té un paper fonamental en la definició de les línies econòmiques que han de seguir els països empobrits.

Consum responsable

Consumo responsable / Vastutustundlik tarbimine / Consumo responsabile

Forma de consum que té presents tant les necessitats reals de la persona que compra com les condicions mediambientals i socials en què s'ha produït allò que es vol comprar. Es basa en la informació que té el consumidor sobre el procés de producció i les conseqüències que genera. S'oposa al consum indiscriminat. Està molt relacionat amb l'anomenat comerç just.

Comerç Just

Comercio justo / Õiglane kaubandus / Comercio equo

Modalitat de comerç que intenta establir unes condicions econòmiques i socials més justes per als petits productors dels països empobrits. El comerç just refusa l'explotació laboral, el treball infantil, la contaminació mediambiental, el lucre dels intermediaris. Afavoreix unes relacions comercials equitatives i unes condicions laborals dignes, alhora que és un mitjà de sensibilització social per a un consum responsable.

Desenvolupament econòmic*

Desarrollo económico / Majandusareng / Sviluppo economico

Procés de desenvolupament que es basa en l'augment de la riquesa d'un país, i que suposa que el creixement econòmic permetrà que els beneficis que se'n derivin arribin a tota la població. Aquesta visió generalment va acompanyada dels principis proclamats per les grans organitzacions multilaterals (el Banc Mundial, l'Organització Mundial del Comerç o el Fons Monetari Internacional), que parteixen de la base que aquest model de desenvolupament que han seguit els països rics és el model a seguir pels països empobrits.

Desenvolupament humà

Desarrollo humano / Inimareng / Sviluppo Umano

El desenvolupament humà consisteix que les persones tinguin més opcions i capacitats per tal que visquin una vida llarga i saludable, i tinguin coneixements i accés als recursos necessaris per tenir un nivell de vida digne. Millors opcions signifiquen una major participació social, seguretat, desenvolupament amb sostenibilitat, garanties dels drets humans, i tot allò necessari perquè la persona sigui creativa, productiva, tingui respecte per ella mateixa i se senti membre d'una comunitat.

Desenvolupament sostenible

Desarrollo sostenible / Sviluppo sostenibile / Säätliik areng

El desenvolupament sostenible posa l'èmfasi en la relació entre desenvolupament i medi ambient, i planteja la necessitat de la solidaritat entre els pobles i amb les generacions futures per tal d'utilitzar racionalment els recursos naturals, de manera que l'actual model econòmic no comprometi la vida dels éssers vius en el futur.

* Font dels conceptes de desenvolupament: Karlos Pérez de Armiño (dir.), *Diccionario de acción humanitaria y cooperación al desarrollo*, Icaria Editorial, Barcelona, 2000.

Deute extern

Deuda externa / Debito estero / Välistvölg

Quantitat de diners que els governs dels països deuen al Banc Mundial, al Fons Monetari Internacional o bé a altres institucions internacionals, o a països rics. En teoria, aquests diners prestats haurien de permetre als països empobrits desenvolupar-se. Però la realitat és que les condicions internes en què els préstecs foren fets i el funcionament injust de l'economia internacional han significat que el deute extern sigui més un pes que una autèntica ajuda al desenvolupament.

Fons Monetari Internacional

Fondo Monetario Internacional / Fondo Monetario Internazionale / Rahvusvaheline Valuutafond
Organisme financer internacional que supervisa les polítiques econòmiques al món. Igual que el Banc Mundial, l'FMI decideix les línies econòmiques dels països, a través de l'establiment de condicions a aquells que demanen préstecs (generalment, els menys desenvolupats).

Globalització econòmica

Globalización económica / Globalizzazione economica / Majanduse globaliseerumine
És la creació d'un mercat mundial on circulen lliurement els diners i els productes, però no les persones. L'objectiu de la globalització és que el diner pugui circular lliurement i així obtenir més beneficis. Malgrat tot, la globalització econòmica té grans contradiccions que en molts casos fan augmentar les diferències entre els països rics i els empobrits.

Multinacionals

Multinacionales / Multinatsionaalsed / Multinazionali

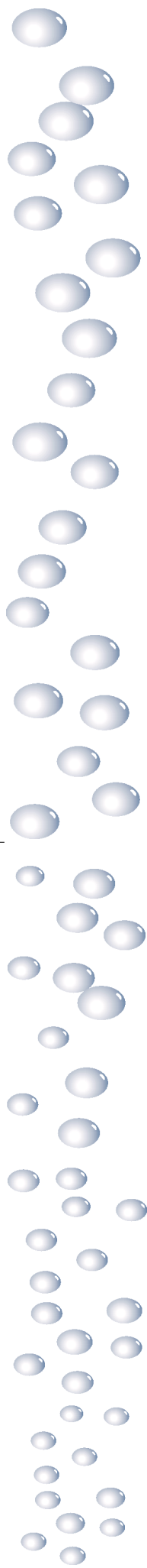
Anomenades també *transnacionals*. Són grans empreses que inverteixen en diversos sectors econòmics i que operen en diversos països, aprofitant-ne els «avantatges»: el cost de la mà d'obra, la producció de matèries primeres, les lleis sobre el medi ambient, la política fiscal... La major part intenten obtenir el màxim benefici sense tenir en compte els costos socials (sous dels treballadors, etc.) o ambientals (protecció del medi ambient) que en puguin derivar.

Organització de les Nacions Unides (també Nacions Unides)

Organización de las Naciones Unidas (también "Naciones Unidas") / Ühinenud Rahvaste Organisatsioon / Organizzazione delle Nazioni Unite (anche Nazioni Unite)

Organització internacional que va néixer després de la Segona Guerra Mundial, tot i que ja abans existia la Societat de Nacions, precedent de l'actual ONU. Agrupa tots els països del món que han signat la Carta de les Nacions Unides (gairebé tots), segons la qual es comprometen a mantenir la pau i la seguretat internacionals. S'ha convertit en l'organització de cooperació internacional més universal. Diverses institucions integren el que s'anomena Sistema de les Nacions Unides: el Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD), el Programa Mundial d'Alimentació (PMA), l'Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura (UNESCO), l'Organització Mundial de la Salut (OMS), el Programa de les Nacions Unides per al Medi Ambient (PNUMA), l'Organització per a l'Alimentació i l'Agricultura (FAO), etc.

A les darreres dècades s'ha acusat l'ONU de manca de democràcia, perquè cinc països que en formen el Consell de Seguretat tenen l'anomenat *dret de vet* (els Estats Units, Rússia, la Xina, França i el Regne Unit).

Organització Mundial del Comerç

Organización Mundial del Comercio / Maailma Kaubandusorganisatsioon / Organizzazione Mondiale del Commercio

És una institució internacional que s'encarrega d'establir les regles que regulen el comerç internacional (com ara aranzels, patents, fluxos de capital, etc.). Com que a l'OMC cada país té una capacitat de decisió proporcional al seu potencial econòmic, aquest organisme sol respondre als interessos dels països rics.

Patents

Patentes / Patendid / Brevetti

Són els drets que es concedeixen a persones i empreses per a l'explotació comercial exclusiva d'un producte (exemple: llibres, aparells, medicaments...) o un descobriment (llavors, plantes, minerals, organismes vius, etc.). Hi ha patents en tots els sectors econòmics. Qui patenta un invent o descobriment pot fixar-ne el preu de venda o cobrar impostos a les persones que utilitzin el producte. Això pot ser problemàtic en alguns casos. Per exemple: una empresa farmacèutica pot patentar un medicament que ha inventat, de tal manera que ningú més no el pugui vendre. Aquesta empresa pot vendre el medicament al preu que vulgui, encara que hi hagi persones que no el puguin pagar.

Pobresa

Pobreza / Vaesus / Povertà

Mancança o gran escassetat del necessari per viure. Es manifesta a través de la dificultat per cobrir les necessitats bàsiques (sanitat, vestit, habitatge...) i la falta d'accés a oportunitats (educació, participació, desenvolupament, etc.). Es parla de pobresa extrema o de pobresa absoluta quan ni tan sols es poden cobrir les necessitats alimentàries.

Privatització

Privatización / Erastamine / Privatizzazione

Procés pel qual els serveis i les empreses de l'Estat (comunicacions, transport, sanejament, petroli, etc.) són venudes a empresaris privats, els interessos dels quals són obtenir el màxim benefici econòmic amb el mínim cost. Això sovint ha comportat que els serveis privatitzats s'encareixin (s'apuja el telèfon, l'aigua, els bitllets de bus...), i s'abaixi la seva qualitat perquè s'inverteix el mínim en el manteniment, i en la millora dels serveis a la població.

Sectors econòmics

Sectores económicos / Majandussektorid / Settori economici

Les activitats econòmiques se solen dividir en sectors. Cada sector agrupa les empreses que es dediquen a produir uns béns determinats. Així, es parla del sector elèctric, l'automobilístic, el de la construcció, el de la banca, el de serveis, etc.

11.2. Contactes de les escoles

MUNICIPI	CENTRE	PERSONA DE CONTACTE	ADREÇA ELECTRÒNICA DE CONTACTE
Ametlla del Vallès, l'	IES L'Ametlla	Xavier Guasch	iesametlla@centres.xtec.es
Artés	IES Miquel Bosch i Jover	Ramon Solà	a8046876@centres.xtec.net
	Escola Vedruna	M. Àngels Fenollar	a8000220@centres.xtec.es
	Escola Dr. Ferrer	Pepita Mas	a8000244@xtec.net
Badalona	IES Enric Borràs	Guadalupe Roy	a804560@xtec.net
	IES Badalona VII	José A. Hernández	a8042019@xtec.net
	IES Ventura Gassol	Núria Alberdi	a8046751@xtec.net
	PTT	Assumpta Ayza	aayza@aj-badalona.es
Bagà	IES Alt Berguedà	Isabel Artero	isabelartero@terra.es
	CEIP Galceran de Pinós	Isabel Artero	isabelartero@terra.es
Barcelona	Col·legi Claret	Anna Claveguera, Josep Lluís Campillo	eso.bcn@claret-cat.org
	Col·legi Sagrada Família	Imma Hernández, Glòria Palahí	a8007494@xtec.net
	Col·legi Sagrat Cor de Sarrià	Rosa M. Planells Aunés	scorsa21@eresmas.com
	Escola Acis Artur Martorell	Eduard Thió	a8006945@xtec.net
	Escola Bon Pastor	Isabel Abarca Gómez	iabarca1@hotmail.com
	Escola Fàsia Sarrià	Àngela Garcia	esc-fasia-sarria@xtec.net
	Escola Frederic Mistral	Fina Vilardaga Subirana	f-vilardaga@fundaciocollserola.es
	Escola Laia	Núria Fusté Massana	nuriafuste@mesvilaweb.com
	Escola Patufet	Mercè Comulada, Carme Carrion	carmecarrion@bsab.com
	Escola Pia Sant Antoni	Greta Bayó o Josep Santamaria	josep.santamaria@escolapia.net
	Escola Súnion	Jordi Carmona	jcarmona@sunion.net,
	Escola Vedruna-Àngels	Elisenda Fusté Massana	escola@sunion.net,
	IES Gal·la Plàcidia	M. Fernanda Caros	elisenda@jocs.org
	IES Joan d'Àustria	M. Gracia Fernández	fernanda.caros@telefonica.net
	IES Joan Fuster	Isidre Gutiérrez de Tena	mferna14@xtec.net
	IES Joan Salvat-Papasseit	Montserrat Callís Sol	igutierr@xtec.net
	IES Milà i Fontanals	Teresa Niubò Claveria	mcallis@xtec.net
	IES Montjuïc	Quim Tubert	tniubo@xtec.net
	IES Montserrat	Mercè Serra, Roser Canet	qtubert@xtec.net
	IES Narcís Monturiol	Isabel Ribera; Esther Fernández;	mserra10@xtec.net
	Miguel Angel Garcia	a8013214@centres.xtec.net	
	Àngel Flandos Marco	Ag21rodeflor@gmail.com	
	Ramon Margalef	rmargal2@xtec.net	
	Àngel Vidal, Lorenzo Ruíz	lruiz12@xtec.net	
	José Antonio	Jvalle3@xtec.net	
	Jaume Ramon, Carme Estopà	jramon13@xtec.net, cestupa@xtec.net	
	Montserrat Richou i Llimona	mrichou@xtec.net	
	Lourdes Freixa	lfreixa@xtec.net	
	Tonya Sancho Yscla	msancho7@xtec.net	
Begues	Col·legi Sant Lluís de Pla i Amell-Bosch	Marcelino Moreno	santlluis@manyonet.net
	Col·legi Sant Cristòfor	Trini Luján	ceip-sant-cristofor@centres.xtec.es
Bigues i Riells	IES Bigues i Riells	Maria Fons	a8060915@centres.xtec.es
Bruc, el	CEIP El Bruc	Joaquín Morales Mestres	a8014814@xtec.net
Calaf	IES Alexandre de Riquer	Marialba Puigpelat	ies-alexandre-de-riquer@centres.xtec.es
	CEIP Alta Segarra	Rosa M. Caballol Pérez	a8014929@centres.xtec.es
Caldes de Montbui	IES Manolo Hugué	Amàlia Navarrete	iesmanolohugue@centres.xtec.es
	Escola Pia de Caldes	Joan Altimira	caldes@escolapia.net
Cambrils	IES Cambrils	Rosendo Gómez	iescambrils@centres.xtec.es
	IES Ramon Berenguer IV	Neus Busquet	e3000779@centres.xtec.es
	Col·legi Vidal i Barraquer	Francesc Recasens	e3000755@centres.xtec.es
Castellbell i el Vilar	CEIP Jaume Balmes	Domènec Ferrer	a8015806@xtec.net
Castellví de Rosanes	CEIP Mare de Déu de Montserrat	Fina Canadell	a8015173@xtec.net
Centelles	IES Pere Barnils	M. Àngels Aregall	maregall@xtec.net
	Escola Sagrats Cors	Carme Sarrate	a8016203@centres.xtec.net
Cornellà de Llobregat	IES Francesc Macià	Leandre Mondrià	a8016793@centres.xtec.es
	IES Miquel Martí i Pol	José M. Hervàs	a8035143@centres.xtec.es
	CEIP Alexandre Galí	Jacint Babot	a804334@centres.xtec.es
	CEIP Anselm Clavé	Francesc Amorós	a8016380@centres.xtec.es
	CEIP Antoni Gaudí	Jesús González	a8016744@centres.xtec.es
	CEIP Abat Oliva	Luis Sandín	a8016422@centres.xtec.es

	CEIP Els Pins	Isabel Ferrer	a8016771@centres.xtec.es
	CEIP Suris	Mercè Freixa	a8037978@centres.xtec.es
	CEIP Ignasi Iglésias	Olga Lorca	a8037966@centres.xtec.es
	CEIP Jacint Verdaguer	Beatriz Carrasco	a8016392@centres.xtec.es
	CEIP L'Areny	Núria Pina	a8035881@centres.xtec.es
	CEIP Mare de Déu de Montserrat	José Merino	a8016409@centres.xtec.es
	CEIP Torre La Miranda	Jordi Talens	a8054058@centres.xtec.es
	CEIP Sant Miquel	Francesca Muñoz	a8042299@centres.xtec.es
Esparreguera	IES El Cairat	Andreu Arrebola López	a8040540@centres.xtec.net
Esplugues de Llobregat	IES Joanot Martorell	Luís Larios	llarios2@xtc.net
	IES La Mallola	Quima Causa	jcaussa@xtc.net
	IES Severo Ochoa	Alberto Berges	aberges@xtc.net
Gelida	IES Gelida	M. Àngels Ferrer	a8035246@centres.xtec.es
Girona	IES Santiago Sobrequés	Anna Sagrera	b7004530@xtec.es
	IES Santa Eugènia	Concepció Bach-Esteve	b7006939@xtec.es
Granada, la	CEIP Jacint Verdaguer	Josep Muntané	ceip_jave@xtec.net
Granollers	Col·legi Jardí	Margaret Cruellas	info@jardi.org / jardi@vallesnet.org
	Escola Pia	Joan Vila i Farras	granollers@escolapia.net
	IES Bellera	Santi Llorens	iesbellera@xtec.net
Igualada	CEIP Gabriel Castellà	Sílvia Cabré	a8019459@centres.xtec.net
	CEIP Emili Vallès	Joan Rueda	a8019460@xtec.net
	IES Pere Vives Vich	Carlos Montes	a8019630@centres.xtec.es
	Col·legi Igualada	Rosa Marimon	a8019551@centres.xtec.es
	Escola Pia	Rosa M. Sánchez	igualada@escolapia.net
	Fundació Escola Mowgli	Gemma Parera	general@escolamowgli.com
Lloret de Mar	Escola Jesús Maria	Josep M. Susanna	escola@jesus-maria.com
	Col·legi Immaculada Concepció	Sílvia Vidal	cimcon@terra.es
	IES Coll i Rodes	Pere Box	iesramoncoll@centres.xtec.es
Malgrat de Mar	IES Rocagrossa	Anna M. Domínguez	ampaiesrocagrossa@hotmail.com
	IES Ramon Turró i Darder	Núria Aris	a8045665@centres.xtec.es
Manresa	IES Lluís de Peguera	Neus	a8020474@xtec.net
	IES Guillem Catà	Martí Basora	a8046761@xtec.net
	IES Font i Quer	M. Clara Arisa	a8033924@xtec.net
	Escola Agrària	Teresa Obradors	agrarianmanresa@agrarianmanresa.org
Martorell	IES Joan Oró	Jordi del Barrio	a8037152@centres.xtec.net
	IES Pompeu Fabra	Montse Tendero	a8020620@centres.xtec.net
	Col·legi La Mercè	Josep Tuloch	a8020531@centres.xtec.net
Masquefa	SES de Masquefa	Toni Merí	a8060514@centres.xtec.es
Masnou, el	CEIP Ferrer i Guàrdia	Teresa Casacuberta	ceipferreriguardia@centres.xtec.es
	CEIP Lluís Millet	Montserrat Real	a8032701@centres.xtec.es
	CEIP Públic Ocata	Rosa Cuella	a8020723@centres.xtec.es
	CEIP Rosa Sensat	Mireia Zaragoza	a8038031@centres.xtec.es
	CEIP Marinada	Francesc Alemany	a8043930@centres.xtec.es
	Escola Bergantí	Núria Mata	esc-berganti@centres.xtec.es
	Sagrada Família	Montserrat Rosanes	col-safamasnou@xtec.net
	Escolàpies	Oriol Casals	escolapias_mp@terra.es
	IES Maremar	Maria Vilalta	iesmaremar@centres.xtec.es
IES Mediterrània	Concha Fidel	a8020838@centres.xtec.es	
Masies de Voltregà, les	IES Voltreganès	Ferran Crespo	a8060976@centres.xtec.es
Mataró	GEM	Ramon Salicró	esc-fundaciogem@xtec.net
	IES Alexandre Satorras	Enric Chicote	a8021260@xtec.net
	Sant Josep	Immaculada Campo	a8021181@xtec.net
	Freta	Eusebi Martín	Freta_Mataro@terra.es
	IES Thos i Codina	Joan Gamissans	a8046748@xtec.net
Moià	PGS	Pepa Llobet	pllobet@ajmataro.es
	IES Moianès	Teresa Miras	a8044600@xtec.net
	CEIP Josep Orriols i Roca	Muntsa Soler	a08022094@xtec.net
Molins de Rei	Escola Pia Moià	M. Rosa Padrós	a8022100@xtec.net
	CEIP Estel	Carme Barberà Sandez	ceipestel@xtec.net
	CEIP Castel Ciuró	Rosa Vilaseca Reguant	ceipcastellciuro@xtec.net
	IES Lluís de Requesens	Manel Vivancos Muñoz	a8021430@xtec.net
Montgat	IES Bernat El Ferrer	Ramon Graells Juanós	ies-bernatelferrer@xtec.net
	IES Thalassa	Luci Fernández	a8045677@centres.xtec.es

	Escola Mireia	Emília Vidal	emiliav.mireia@telefonica.net
Navàs	Escola Diocesana de Navàs	Joan Fontquerni Rossel	a8022276@centre.xte.ces
Olesa de Montserrat	Coop. d'Ensenyament Escola Daina-Isard	Jacint Bassó	escola@daina-isard.com
Paeria de Cervera	CEIP Jaume Balmes	M. Teresa Molins	c5001291@centres.xtec.es
	CEIP Josep Arques	Xavier Camí	c5001321@centres.xtec.es
	IES La Segarra	Ramon Mateu	c5005685@centres.xtec.es
	IES Antoni Torroja	Ramon Pollina	c5001311@centres.xtec.es
Palau-solità i Plegamans	IES Ramon Casas i Carbó	Conxa Bonet	98c45306@centres.xtec.es
	Escola Marinada	Belén Varela	marinada-eso@terra.es
Pallejà	Institut d'Ensenyament Secundari Pallejà	Jaume Boronat	a8053297@centres.xtec.es
	Escola L'Oreig	Lídia, Rosa Maria	direso@escolaloreig.com; lidiasibat@hotmail.com
Pineda de Mar	IES Euclides	Joan Ariaca	a8052992@centres.xtec.es
	IES Joan Coromines	Victòria Navarro	iescoromines@centres.xtec.es
Pobla de Claramunt, la	IES Illa de Banyols	Carles Mora	a8031836@centres.xtec.es
Prat de Llobregat, el	IES Salvador Dalí	Pilar Ricol	a8043589@centres.xtec.es
	IES Estany de la Ricarda	Jose Luís Isidro	a8054198@centres.xtec.es
	IES Ribera Baixa	Miguel de la Torre	a8047492@centres.xtec.es
	IES Doctor Trueta	Carles Rosique	a8053303@centres.xtec.es
	IES Baldiri Guilera	Ascensión Lamora	a8023131@centres.xtec.es
	Mare de Déu del Carme	M. Dolors Cuevas	a8023013@centres.xtec.es
	La Seda	Alícia Ventura	a8022987@centres.xtec.es
	Nostra Sra. del Mar - García Lorca	Jordi Cuadrado	a8023050@centres.xtec.es
	Cau Jove	Cristina Sánchez	sanchezbc@diba.es
Premià de Dalt	IES Valerià Pujol	Eduard Narbaiza	a8053017@centres.xtec.es
Ripollet	IES Palau Ausit	José Alfaro	a8035295@centres.xtec.es
	IES Lluís Companys	Pilar Sánchez	a8037206@centres.xtec.es
	IES Can Mas	Anna Boronat	iescanmas@centres.xtec.es
Rubí	J.V. Foix	Miquel Biosca	a0836330@centres.xtec.es
	Duc de Montblanc	Anna Garcia	a8035301@centres.xtec.es
	L'Estatut	Yolanda Feligreras	a8043668@centres.xtec.es
	La Serreta	Jaume Parras	iesserreta@centres.xtec.es
	Escoles Ribes	Ramon Andújar	a8023751@centres.xtec.es
	Regina Cameli	Susana García	a8023803@centres.xtec.es
	CEIP Pau Casals	Elena Cornelio	a8032351@centres.xtec.es
	Maristes Rubí	Martí Enrich	rubi@maristescat.es
	CEIP 25 de setembre	Carme Gomà	a8032348@centres.xtec.es
	CEIP Joan Maragall	Rosa Tomàs	a8023852@centres.xtec.es
	CEIP Mossèn Cinto	Concepció Lara	a8034060@centres.xtec.es
	CEIP Ramon Llull	Maria Olivares	a8034382@centres.xtec.es
	CEIP Teresa Altet	Nora Muñoz	a8034394@centres.xtec.es
	CEIP M. Montessori	Laura Tubau	ceipmontessori@centre.xtec.es
	CEIP Torre de la Llebre	Montse Julià	ceiptorredelallebre@centres.xtec.es
	CEIP Schola	Esther Soria	a8042895@centres.xtec.es
CEE Ca n'Oriol	Trini Ceña	a8054368@centres.xtec.es	
Escola d'Adults	Eduard Gascón	eadults@navegalia.com	
Sabadell	Ajuntament de Sabadell	Glòria Escapa	escapa@ajsabadell.es
Sant Adrià del Besòs	IES Vázquez Montalbán	Roger Hoyos	a8042101@centres.xtec.es
	IES Fòrum 2004	David Freixas	a8025174@centres.xtec.es; a8040151@centres.xtec.es
	Turbula	Jordi Garcia	turbula@jpcnet.es
Sant Andreu de la Barca	Sant Gabriel	Lucas del Hoyo	a8025174@centres.xtec.es
	Nostra Sra. Esperança	Manel Royo	a8025228@centres.xtec.es
	IES Montserrat Roig	Montserrat Porquet	a8043671@centres.xtec.es
Sant Boi de Llobregat	IES Camps Blancs	Heliodoro Pérez	a8025605@centres.xtec.es
	IES Ítaca	Jesús Moral	a8047509@centres.xtec.es
	IES Marianao	Catalina Muñoz	a8043681@centres.xtec.es
	IES Rafael Casanova	Josep Lluís Clemente	a8033961@centres.xtec.es
	IES Rubió i Ors	M. del Mar Campmajó	a8025654@centres.xtec.es
	Fundació Llor	Mikel Pi	fundaciollor@telefonica.net; mikelpi@terra.es

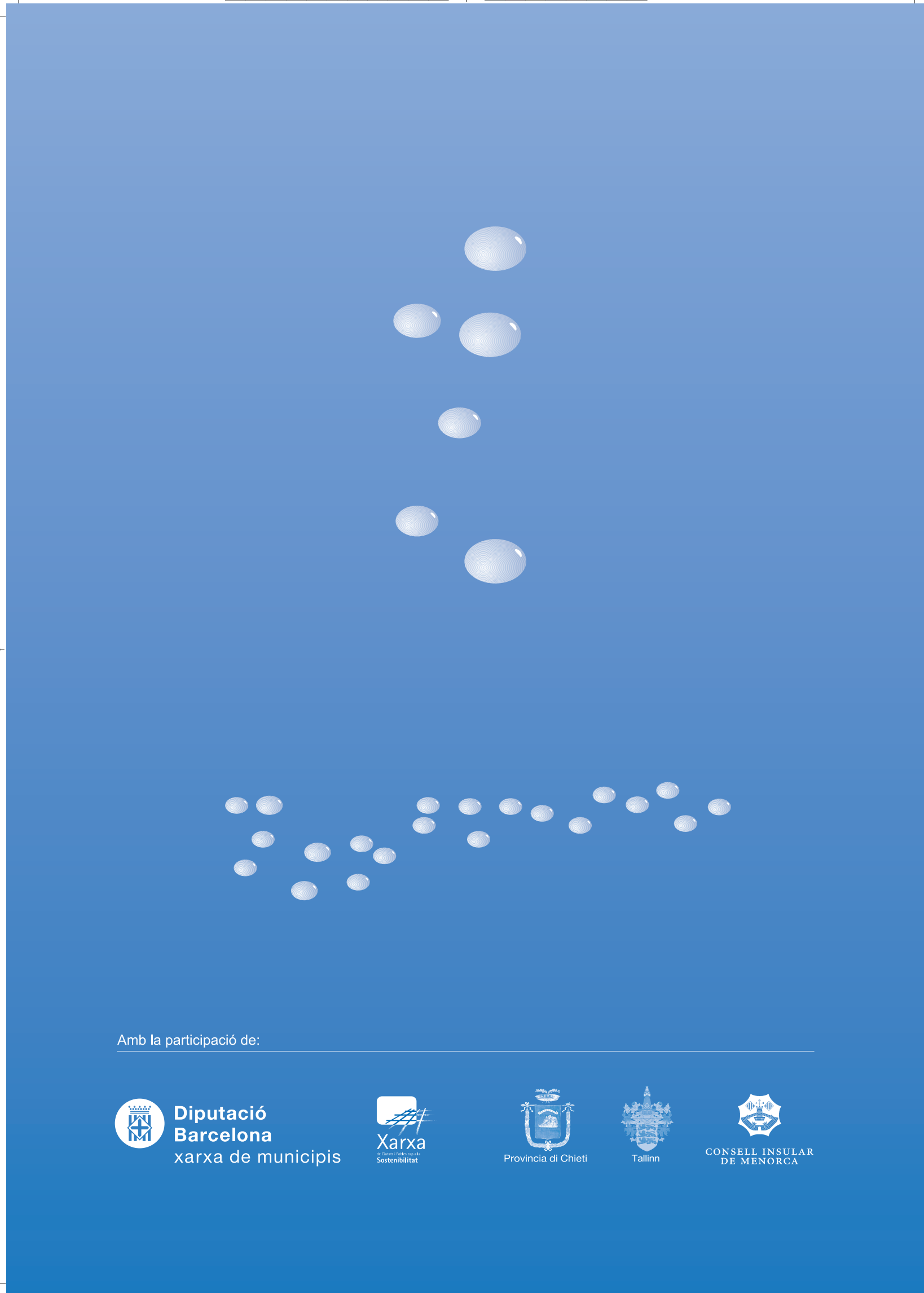
	Centre d'Educació Especial Balmes - ESO	Paula Morcuende	morpaula@hotmail.com
Sant Cebrià de Vallalta	CEIP Pi Gros	Pere Vega	pvega@campus.uoc.edu
Sant Celoni	IES Baix Montseny	M. Josep Pérez	a8034606@centres.xtec.es
Sant Cugat del Vallès	CEIP Gerbert d'Orlhac	Anna Fitó	a8059871@centres.xtec.es
	CEIP Jaume Ferran Clua	Francesc Carbó	a8041234@centres.xtec.es
	CEIP Joan Maragall	Josep Perera	a8038260@centres.xtec.es
	CEIP La Floresta	José Manuel Casteleiro	a8025824@centres.xtec.es
	CEIP Pi d'en Xandri	Anna Pont	a8025927@centres.xtec.es
	CEIP L'Olivera	Núria Garcia	a8062641@centres.xtec.es
	CEIP Turó de Can Mates	Montserrat Montesinos	a8061178@centres.xtec.es
	IES Angeleta Ferrer	Isabel Blanc	a8046670@centres.xtec.es
	IES Arnau Cadell	Joan Tres	a8031873@centres.xtec.es
	IES Leonardo Da Vinci	Assumpció Tor	a8031861@centres.xtec.es
	IES Sant Cugat	Oriol Rodon	a8054873@centres.xtec.es
	Escola Avenç	David Sierra	avenc@fundaciocollserola.es
	Col·legi La Farga	Josep M. Samaranch	informa@la-farga.com
Escola Àgora	Pilar González	administracio@agoracentrestudis.com	
Sant Feliu de Llobregat	IES Martí Dot	Anna Codinach	a8041519@centres.xtec.es
	IES Olorda	Isabel Jiménez	a8026397@centres.xtec.es
	Col·legi Mare de Déu de la Mercè	Encarna Hernández	col-merce-sanfe@centres.xtec.es
	Escola Mestral	Vicenç del Hoyo	mestral@escolamestral.com
Sant Joan Despí	IES Ferrer i Guàrdia	Ramon Gallardo	a8026683@centres.xtec.es
Sant Just Desvern	IES Sant Just	Toni Serrallonga	a8033985@centres.xtec.es
	Escola Madre Sacramento	Carme Simon	a8026841@centres.xtec.es
Sant Llorenç d'Hortons	CEIP Pau Casals	Glori Tosar	gtosar@pie.xtec.net
Sant Llorenç Savall	CEIP Josep Gras	Montse Martín	a8026919@centres.xtec.es
Sant Quirze de Besora	SES Sant Quirze	Carolina Querol	ses-santquirzedebesora@xtec.net
Sant Sadurn d'Anoia	La Intermunicipal del Penedès	Miquel Arnal	iesintermunicipal@xtec.net
	Escola del Carme	J. M. Batalla	a8027353@centres.xtec.es
	CEIP Jacint Verdaguer	Teresa Farrús	tfarrus@xtec.net
	L'Escola Sant Josep	Joan Amat	fcps@stjosep.com
Sant Salvador de Guardiola	CEIP Montserrat	Núria	st.salvador@diba.es
Sant Vicenç dels Horts	IES Frederic Mompou	Laia Casanovas	a8034011@centres.xtec.es
	IES Gabriela Mistral	Manel Zamora	a8053340@centres.xtec.es
Santa Coloma de Gramenet	CEIP Miquel Unamuno	Sr. Juan Salmeron Cortés	a8032132@centres.xtec.es
	CEIP Ausiàs March	Sra. M ^a Joasefa Sánchez Alfaro	a8028035@centres.xtec.es
	CEIP Beethoven	Sra. Lidia Montero Cos	ceip-beethoven@centres.xtec.es
	CEIP Fray Luís de León	Sra. Montserrat Jiménez Ribot	a8032300@centres.xtec.es
	CEIP Sagrada Família	Sra. Carme Molas Codina	a8041180@centres.xtec.es
CEIP Mercè Rodoreda	Sra. Montserrat Minguell Roselló	a8040382@centres.xtec.es	
Sta. Eulàlia de Ronçana	IES Vall del Tenes	Pilar Gros	info@iesvalltenes.net
Santa Margarida de Montbuí	CEIP García Lorca	Julia Estaran Justribó	a8038272@centres.xtec.es
	CEIP Antoni Gaudí	Esther Moritz Nevado	a8057734@centres.xtec.es
	CEIP Montbou	Josefina Castelltort Amorós	a8028163@centres.xtec.es
	IES Montbuí	Montserrat Costa Castelltort	a8053352@centres.xtec.es
	Llar d'Infants L'Estel	Teresa Golanó Fornells	golanoft@montbui.net
Llar d'Infants Santa Anna	Montserrat Caparros Duran	caparrosdm@montbui.net	
Santa Margarida i els Monjos	IES El Foix	Ramon Arnabat	rarnabat@pie.xtec.es
Santa Maria de Corcó-L'Esquirol	CEIP El Cabrerès	Margarida Paradell	a8828333@xtec.net
Sitges	CEIP Miquel Utrillo	Antònia Garcia	agarc273@xtec.net
	IES Joan Ramon Benapres	Samuel Valls	a8043981@xtec.net; svalls@xtec.net
	CEIP Maria Ossó	Carmen Pardos	a8053583@xtec.net
	CEIP Esteve Barrachina	Lali Carreró	a8034667@xtec.net
	IES Sitges	Elisa Lanuza	a8061014@xtec.net
Subirats	ZER Subirats	Núria Vendrell	a0802192@centres.xtec.es
Terrassa	Col·legi Vedruna	Enric Mateu	vedrunavall@abaforum.es
	IES Montserrat Roig	Estel Grifol	iesmontserratroig@xtec.net
	Escola El Cim	Jordi Aparicio	escola-elcim@centres.xtec.net

	Escola Andersen EDGAR SCCL Petit Estel-La Nova Liceo Egara Ramon Pont IES Nicolau Copèrnic Col·legi Martí Goya CDEA IES Blanxart IES Can Jofresa IES Egara IES Sta. Eulàlia	Josefina Roche Juani Rodríguez Lluís Pulido Manuel Iborra Àngels Portero Àngels Jiménez Alfons Antoli Ignasi Selva Begoña Linuesa Guillem Prats Victoria Escaso Marina Matheu Jordi Centelles	a8029908@centres.xtec.net a8038120@centres.xtec.net pulidote@yahoo.es a8030078@centres.xtec.net aporte@ole.com a8034059@xtec.net a8029751@xtec.net info@escolagoya.net begoña.Linuesa@terrasa.org a8030340@xtec.net iescanjofresa@centres.xtec.net a8024777@centres.xtec.es a8043516@centres.xtec-es
Tiana	Escola Lola Anglada	Enric Coll	collge@diba.es
Torelló	Escola Rocaprevera Escola Sagrats Cors IES Cirvianum de Torelló	Montse Viñas Montse Bru Toni Llach	esc-rocaprevera@centres.xtec.es sagratscors@navegalia.com iescirvianum@centres.xtec.es
Torredembarra	Antoni Roig L'Antina	Anna Ferrando José Luis Anabau	e3003884@xtec.net e3009242@xtec.net
Torroella de Montgrí	Sant Gabriel IES Montgrí	Rafael Hereu Roser Benet	rhereu@xtec.net roserbenet@hotmail.com
Tortosa	IES de L'Ebre IES "Joaquín Bau"	Àngel Aznar Joan Serra	iesebre@iesembre.com iesjbau@centres.xtec.es
Ullastrell	CEIP Serralavella	Joan Ballbé	ballbehj@diba.es
Vic	Col·legi Salarich Sant Miquel dels Sants	Anna Pladevall Marga Bayes	a8031009@centres.xtec.net mbayes@santmiqueldelsants.org
Viladecans	IES Torre Roja IES Josep Mestres IES Sales IES Miramar	Antonia Martínez Jordi Sánchez Marta Larrégola Emili Goñi	a8031228@centres.xtec.es a8053364@xtec.net mlarrego@xtec.net iesmiramar@xtec.net
Vilanova del Camí	CEIP Joan Maragall CEIP Pompeu Fabra CEIP Vilanova IES Pla de les Moreres	Carme Plassa Joan Ramon Gasso Eva Bernades Josep Pons	a8031277@xtec.net a8038247@centres.xtec.es ebernad3@xtec.net a8044168@xtec.net
Vilafranca del Penedès	Escola del Carme Montagut Sant Josep i Santa Anna IES Eugeni d'Ors IES Milà i Fontanals IES Alt Penedès	Rosabel Vendrell Carme Gallemí Mercè Usón Rosa Mestres Ferran Paredes Agustí Massagoda	escola@santelies.org escolamontagut@terra.es a8031371@centres.xtec.es a8031459@centres.xtec.es a8046736@centres.xtec.es a8035362@centres.xtec.es
Vilanova i la Geltrú	IES Manuel de Cabanyes IES Joaquim Mir IES Francisc Xavier Lluch i Rafecas IES Dolors Mallafre Ros Santa Teresa de Jesús	Rosa M. Salas Xavier Ayllon Fernando Torrijos Xavier Gil Xavier Raventós	a8031711@xtec.net iesjoaquimir@xtec.net a8031681@xtec.net a8045653@xtec.net xravento@xtec.net

Amb la participació de:

**Diputació
Barcelona**
xarxa de municipis

Xarxa
de Ciutats i Pobles per a la
Sostenibilitat

Provincia di Chieti

Tallinn

CONSELL INSULAR
DE MENORCA